

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Cesty vyvolení sibiřských šamanů

Bakalářská práce

Autor: Barbat'uková Nikita

Studijní program: Humanitní studia B6 107

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: ThLic. František Burda, Th.D.

Hradec Králové 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Nikita Barbat'uková
Studium: P19P0178
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce: Cesty vyvolení sibiřských šamanů
Název bakalářské práce AJ: Ways of choosing Siberian shamans

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá energetickým způsobem léčení jako spirituální zkušeností převážně z pohledu některých indiánských kmenů. S tím také souvisí otázky: Co je duše a jaký má význam v technikách energetického léčení? Dále se bude zabírat otázkou bytí - kdo jsme, odkud jsme a jak fungujeme. To vše za účelem objasnění praxe léčení pomocí energie obklopující tělo, kterou vykonávají někteří šamani. Metodologicky se práce opírá o mimetickou teorii kultury. Cílem práce je zjištění, jak se tento způsob léčení odráží v duchovním světě daných indiánských kultur.

The bachelor thesis deals with the energetic method of healing as a spiritual experience, mainly from the point of view of some Native American tribes. Related to this questions: What is the soul and what is its significance in energy healing techniques? It will also address the issue of being - who we are, where we are from and how we work. All this in order to clarify the practice of healing with the energy surrounding the body, which is performed by some shamans. Methodologically, the work is based on the mimetic theory of culture. The aim of the work is to find out how this method of healing is reflected in the spiritual world of the given Indian cultures.

ELIADE, Mircea: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004

HARNER, Michael: Cesta šamana. Praha: DharmaGaia 2010

HAWKINS, Dr. David: Vzestup po úrovních vědomí, 2017

INGERMAN, Sandra: Šamanské cestování, Praha: Maitrea, 2018

INGERMAN, Sandra, WESSELMAN, Hank: Awakening to the Spirit World: The Shamanic Path of Direct Revelation, Sounds True; Pap/Com edition, 2010

MEADOWS, Kenneth: Šamanská zkušenost- Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018

STORL, Wolf-Dieter: Šamanské techniky a rituály. Olomouc: Fontána, 2009

VILOLDO, Alberto: Návrat duše. Šamanská cesta do minulosti a ozdravení budoucnosti. Anch-books, 2015

VILOLDO, Alberto: Odvážné snění. Praha: Maitrea, 2020

VILOLDO, Alberto: Srdce šamana. Praha: Metafora, 2018

VILOLDO, Alberto: Šaman, mudrc, léčitel - Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018

VILOLDO, Alberto: Šamanské léčení duchem. Olomouc: Fontána, 2017

VITEBSKI, Piers: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996

Zadávací pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: ThLic. Petr František Burda, Ph.D.

Oponent: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Hradec Králové 5.5. 2023

.....

Barbat'uková Nikita

Anotace.

BARBAŤUKOVÁ, N. *Cesty vyvolení sibiřských šamanů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 62 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá energetickým způsobem léčení jako spirituální zkušeností převážně z pohledu některých indiánských kmenů. S tím také souvisí otázky: Co je duše a jaký má význam v technikách energetického léčení? Dále se bude zabývat otázkou bytí – kdo jsme, odkud jsme a jak fungujeme. To vše za účelem objasnění praxe léčení pomocí energie obklopující tělo, kterou vykonávají někteří šamani. Metodologicky se práce opírá o mimetickou teorii kultury. Cílem práce je zjištění, jak se tento způsob léčení odráží v duchovním světě daných indiánských kultur.

Klíčová slova

Šamanismus, léčení, energie, společnost

Annotation.

BARBAŤUKOVÁ, Nikita. *Ways of choosing Siberian shamans*. Pedagogical faculty University of Hradec Králové, 2023, 62 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the energetic method of healing as a spiritual experience, mainly from the point of view of some Native American tribes. Related to this questions: What is the soul and what is its significance in energy healing techniques? It will also address the issue of being - who we are, where we are from and how we work. All this in order to clarify the practice of healing with the energy surrounding the body, which is performed by some shamans. Methodologically, the work is based on the mimetic theory of culture. The aim of the work is to find out how this method of healing is reflected in the spiritual world of the given Indian cultures.

Keywords

Shamanism, healing, energy, society

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce ThLic. Františku Burdovi, Th.D za trpělivost a cenné rady, které mi poskytl během zpracování bakalářské práce.

Obsah

1. ÚVOD.....	9
1.1 CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY, HYPOTÉZA	10
1.2. METODOLOGIE	11
2 ŠAMANISMUS.....	13
2.1 HISTORIE ŠAMANISMU.....	15
2.2 KDO JE TO ŠAMAN.....	16
2.3 KDO MŮŽE BÝT ŠAMAN.....	18
2.4 ŠAMANSKÁ KULTURA	19
2.5 SPOJENÍ S PŘÍRODOU	20
3 ŠAMANSKÁ LÉČBA	23
3.1 POVOLÁNÍ ŠAMANA.....	24
3.2 NEMOCI POHLEDEM ŠAMANA.....	29
3.2.1 VZNIK NEMOCÍ	30
3.3 VYHLEDÁVÁNÍ NEMOCÍ.....	31
3.4 ZPŮSOB LÉČENÍ	32
3.5 ŠAMANSKÉ NÁSTROJE.....	33
3.5.1 POMOCNÍ DUCHOVÉ	36
4 DUŠE a „JÁ“	38
4.1 ROLE DUŠE V ŠAMANISMU	39
5 NEOŠAMANISMUS.....	40
5.1 HISTORIE NEOŠAMANISMU	41
5.2 CHARAKTERISTICKÉ RYSY.....	42
5.3 OTÁZKA KULTURNÍ APROPRIACE	43
5.4 HNUTÍ NEW AGE.....	44
5.5 ZNAKY NEW AGE	44
5.6 SPIRITUÁLNÍ KONSPIRACISMUS	46
6 ENERGETICKÉ LÉČENÍ	47
6.1 ENERGIE KOLEM NÁS	47
6.2 POHLED ŠAMANŮ NA ENERGII.....	49
6.3 PRÁCE S ENERGIÍ	49
6.4 LÉČENÍ POMOCÍ ENERGIE.....	51
6.5 ŠAMANSKÉ LÉČENÍ ENERGIÍ	53
7 TRANSKULTURNÍ REFLEXE.....	55

8	ZÁVĚR	58
9	BIBLIOGRAFIE	61

1 ÚVOD

V názvu zmiňuji, že má práce se bude zabývat cestami vyvolení sibiřských šamanů. I přes to, že od tohoto tématu uhýbám a zabývám se procesem léčení v šamanismu, na které navazuje spousta dalších důležitých témat, tak i to s původním názvem souvisí. Antropologové nevědí, odkud šamanismus pochází, ale vědí, že slovo „šaman“ je odvozeno od jazyka sibiřských Evenků. Šamani se převážně snaží o zajištění zdravého života nejen toho svého, ale také členů své společnosti. Nemoci jsou pro všechny šamany jen projevy špatné energie nebo působení zlých sil, kterým je třeba se vyhnout. Pokud někdo onemocní, je důležité najít původ nemoci a zničit ho. V šamanismu nejde pouze o předepsání léků jako je to v naší kultuře, ale o nalezení a pochopení příčiny, která vede k problému tak, aby už se s ním člověk nemusel dále potýkat. Aby mohlo docházet k jejich vyléčení, je pro ně nutné navštěvovat různé světy, komunikovat s pomocnými duchy nebo používat různé nástroje. To vše za účelem léčby. Šamanem se nemůže stát jen tak někdo, vždy to je osoba, která byla vyvolena podle jednoho ze čtyř způsobů vyvolení. Také se zde setkáváme s velmi důležitým vztahem k životnímu prostředí. Indiánské kultury se vždy snaží žít v souladu s přírodou, což je nezbytným prvkem jejich života. Odvíjí se od něj možnost nacházení potravy, růst nemocí nebo vstup zla a dobra do našeho světa pomocí různých božstev. Musí se spoléhat na svoji komunitu, spolupracovat v ní, ale také pracovat s tím, co se nachází kolem nich.

Poslední dobou můžeme vidět růst alternativních forem medicíny, jejichž tradice sahají až do hluboké historie lidstva. Jednou z technik, kterou se budu ve své bakalářské práci zabývat, je způsob léčení pomocí energie. Pokusím se objasnit tuto techniku nejen jako spirituální zkušenost, ale také jako způsob léčení, který vykonávají šamani téměř po celém světě. Když už byla zmíněna spirituální zkušenost, nejde pouze o naše napojení se na sebe, ale také o napojení se na všechno kolem nás. Energie proudí nejen celým naším tělem, ale také všude kolem něho. Všechno vyzařuje energii, kdy vnímáme tu svou, ale také cizí. Podepisují se na nás životy všech našich předků, kteří v nás mohou zanechat nějakou špatnou stopu, kterou máme zarytou hluboko v sobě. Jak už bylo zmíněno, energie se nachází všude kolem a pokud se s ní naučíme pracovat pomocí šamanských technik, může to změnit celý život nejen nám, ale také generacím, které přijdou po nás. Můžeme osvobodit duši od smluv, které jsme nevědomky uzavřeli, které nás omezují, či zraňují. Jak už bylo výše nastíněno, v šamanské společnosti se setkáváme převážně s duchovním světem, ve kterém je možné se uzdravit i z těch nejhorších nemocí. To vše

za pomoci víry v „něco víc“ než jsme my. Účelem mé práce je snaha o nastínění techniky léčení, ale také způsobu, jak jí praktikovat a převést do našeho každodenního života v naší kultuře. Klíčovým prvkem je však šamanismus jako takový, pro který je duševní pohoda nezbytnou součástí života.

Pokud mluvíme o šamanské víře a léčbě, musíme mluvit i o duši. Pokusím se vysvětlit, co to duše je a jakou roli hraje v léčebném procesu. Abychom se však mohli zabývat léčením, musíme si také říct, jak vznikají nemoci, kde se berou a co všechno mohou způsobovat. Jak s nemocí pracovat, a jak se jí zbavit, ale také, co nemoc je z pohledu indiánských kultur.

Také proces bytí a našeho života je velmi důležitým tématem. Máme několik teorií na to, odkud pocházíme, a kdo jsme. Každá kultura uznává tu svoji a nejspíš se nikdy neshodneme na nějaké, se kterou by souhlasili všichni. Stále se tu nabízí otázka, kdo jsme z pohledu šamanismu, a právě to se budu snažit vysvětlit. Pokud chceme pracovat na našem vyléčení, musíme se převážně zabývat léčbou naší psychické stránky víc než té fyzické. Pracovat se svými emocemi, svojí vírou, ale také svými myšlenkami, bolestí nebo různými událostmi, které mohly ovlivnit náš současný život. A právě tímto způsobem probíhá léčba v šamanismu, kdy víra v uzdravení naší duše vede k celkovému zdraví našeho celého těla.

1.1 CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY, HYPOTÉZA

Hlavním cílem práce je představení léčení v šamanismu pomocí energie a jeho odraz v duchovním světě šamanů. Energetické léčení je způsob, kterým se můžeme zbavit nejen nemocí, ale také můžeme dosáhnout spokojenějšího života. To vše pomocí napojení se na své tělo a své myšlenky, které se naučíme ovládat tak, jak to dělají někteří šamani. Nejen představení léčení, ale také vysvětlení, jak léčení funguje, a jakým způsobem probíhá je cílem.

Ve chvíli, kdy máme hlavní cíl, si nyní můžeme stanovit cíle dílčí, které jsou:

1. Popsat způsoby a původ léčení v šamanismu
2. Zjištění zdrojů, metod a podmínek léčení
3. Role duše v léčebném procesu
4. Význam těla a napojení se na naši mysl
5. Role energie v našem životě

Podle dílčích cílů si můžeme stanovit výzkumné otázky:

1. Jakým způsobem funguje léčení?
2. Kde má léčení svůj původ?
3. Jaký význam má energie v léčbě?
4. Jak vypadá léčení šamanů?
5. Je možné se šamanským způsobem léčení zcela zbavit nemocí?
6. Jaké nástroje šamani při léčbě využívají?
7. Jak se léčba odráží v duchovním světě?
8. Je možné se naučit základy léčení a praktikovat je v našem běžném životě?

Také si můžeme stanovit hypotézu, která zní:

1. Pokud pochopíme, jak funguje šamanská léčba, můžeme jí využívat v našich každodenních životech.
2. Ve chvíli, kdy se budeme takto léčit, můžeme se zcela uzdravit a zbavit se všech nemocí.

1.2. METODOLOGIE

Bakalářská práce je postavena na mimetické teorii kultury antropologa Reného Girarda. Ten se snaží o objasnění vzájemného vztahu náboženství, kultury a násilí. Teorie je složena ze tří částí: mimetické teorie touhy, mechanismu obětního beránka a vysvětlení významu evangelijního zjevení.¹ Pro práci je nejdůležitějším bodem pochopení, jak funguje mimetická touha a mechanismus oběti, který se v šamanismu nejvíce odráží.

Mimetická touha vede skrz druhé. Můžeme použít schéma: prostředník – objekt – subjekt. Stejně tak i lidské učení se odvíjí od toho, co vidíme v druhých, znamená to, že se od ostatních učíme skrze napodobování. Neosvojujeme si pouze jazyk nebo gesta, ale také touhu. A právě touha je to, co lidi na jedné straně spojuje a na straně druhé je rozděluje. Stává se předmětem konfliktu, který často vede k použití násilí.² Pokud totiž dvě osoby sdílejí stejný předmět touhy, který podle společenského řádu není určen ke sdílení, z osob se stávají rivalové.³ Ve chvíli, kdy společnost prochází mimetickou krizí,

¹ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 9.

² Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 23-24.

³ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 26.

je těžké rozlišit mezi tím, co je lidské a tím, co je nelidské. Abychom byli schopni udržet sociální řád v takové společnosti, je třeba zaměřit nenávist proti jednomu. Tento proces společnost sjednocuje proti jediné oběti. Začíná mechanismus obětního beránka, kdy výběr oběti je sice náhodný, ale většinou se jím stává osoba nebo skupina, která je nejvíce zranitelná.⁴

Pokud mluvíme o mimetické touze v šamanismu, je třeba toto téma s mimetismem propojit. Šamani se snaží žít podle svých předků. Kulturně se adaptují na prostředí, ve kterém žijí, osvojují si své role a předávají si své touhy. Ten, kdo jim předává vědomosti je ve většině případů ten, podle kterého se učí vlastní touze tak, jak je tomu ve všech společnostech. Objektem jejich touhy může být snaha žít přesně tak, jak žili jejich předci bez zásahů vnějších vlivů.

Ve chvíli, kdy mluvíme o vyvolení šamana, mluvíme o touze po uznání. Člověk musí mít touhu po něčem jiném, stejně jako musí být objektem touhy někoho jiného. Touha po uznání musí být silná tak, že člověk je ochoten za ní bojovat. Uznání musí probíhat nejen ve společnosti, ve které šaman žije, ale také mezi ostatními lidmi, kteří od šamana chtějí pomoc. Pokud by lidé neuznávali šamana jako šamana, léčba by neměla smysl a nemohla proběhnout. Stejně tak, pokud by nebyl šaman svým kmenem uznán, nemohl by se jím stát nebo by nebyl ostatními respektován. Osoba vyvolená je většinou něčím jiná, má nějaký univerzální symbol, který nemusí být na první pohled vidět.

Jde také o udržení sociálního řádu, kterým se mimetická teorie zabývá. Pokud by ve společnosti nebyly rozděleny funkce a každý neměl svojí roli, vedlo by to k rozkladu společnosti, což by mohlo vyústit v mimetickou krizi. Proto je důležité vědět, jakou roli, kdo zastává, aby nedošlo ke konfliktu. Touha má v každé společnosti svou nezastupitelnou roli, díky které společnost může fungovat. To stejné platí o mechanismu oběti, kdy každá společnost přináší nějakou oběť pro zachování své funkčnosti. Proto jsem zvolila mimetickou teorii, která vysvětluje oba tyto mechanismy, které jsou stěžejní pro téma šamanismu a léčitelství. Za každým vyléčením stojí touha o to být zdravý, ale také tomu přinést nějakou oběť, která může být jakákoliv.

⁴ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 55–56.

2 ŠAMANISMUS

Pokud se zabýváme léčením u šamanských kultur, je třeba si říct, co šamanismus je z pohledu historie, ale také z pohledu novodobého zájmu o šamanismus. Tomuto obnovenému zájmu se říká neošamanismus, který je pro moji práci také důležitou součástí. Co neošamanismus je a jaký je rozdíl mezi ním a původním pohledem na šamanismus budu rozebírat ve své práci.

Šamanismus jako takový lze zkoumat z různých druhů pohledu. Můžeme k němu přistupovat pomocí psychologie, kdy ho autor může interpretovat „...jako projev duševna, které se ocitlo v krizi ...bude jej přirovnávat k jistým druhům iracionálního chování nebo jej zařadí mezi duševní choroby typu hysterického nebo epileptického.“⁵ Podle hlediska sociologického jde o „...společenskou funkci šamana, kněze, kouzelníka ... jejich fungování ve společnosti, vztahy mezi vůdci náboženskými a politickými atp.“⁶ Dalším způsobem je přístup zkoumání z hlediska historie náboženství, kterým se zabývá rumunský religionista a historik Mircea Eliade.⁷

Etnologové na počátku tohoto století používali slovo šaman, čaroděj, medicinman nebo kouzelník jako synonymum pro každého, kdo má nějaké magické či náboženské schopnosti. Tito lidé se nacházeli téměř v každých původních společnostech. „V širším slova smyslu se toto názvosloví využívalo při zkoumání náboženské historie národů „civilizovaných“, a hovořilo se např. o šamanismu indickém, iránském, germánském i babylónském. ...Tyto nejasnosti ztěžují pochopení samotného fenoménu, jakým je šamanismus. ...užívání výrazů „šaman“ a „šamanismus“ bychom měli omezit právě proto, abychom se mohli vyhnout dvojznačnosti a lépe pochopili samotnou historii „magie“ a „čarodějnictví“. Šaman je také kouzelník a medicinman, ...uzdravuje a jako všichni kouzelníci primitivní i moderní, koná zázraky.“⁸ Šamanismus již získal svou vlastní stavbu v životě původních společností, kterou v následujícím odstavci upřesním.⁹

Šamanismus není náboženství v pravém slova smyslu. K jeho popisu můžeme využít definici Mircea Eliadeho, který uvádí, že „...šamanismus je v pravém slova smyslu náboženský jev sibiřského a středoasijského původu. Slovo „šaman“ je evenckého

⁵ ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 11.

⁶ ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 12.

⁷ Srov. ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 11-12.

⁸ ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 23.

⁹ Srov. ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 23.

původu, které se k nám dostalo z ruštiny. V ostatních jazycích střední a severní Asie se setkáváme s jakutským výrazem „ojun“. ¹⁰ Autoři se scházejí v názoru, že šamanismus není pravé náboženství. „...může existovat vedle velkých světových náboženských systémů nebo může být důležitým prvkem v animistické náboženské soustavě.“ ¹¹ Je to pojem, který se často používá v širokém smyslu. „Většina autorů se shodla na tom, že je to spíše technika nikoli náboženství, a že šaman je spirituální specialista, který může působit v mnoha různých náboženských a kulturních kontextech.“ ¹²

Pokud bychom se zabývali pohledem religionistů, tak ti vynaložili mnoho snahy najít definici náboženství a došli ke zjištění, že roztřídit tradice šamanismu je složité. Roberte Hamayonová ho v knize: „Úvod do šamanismu“ od autora Thomase DuBois shrnula takto: ¹³ „...šamanismus byl vnímán jako soubor elementárních prvků, které jsou potenciálně kompatibilní se všemi náboženstvími – ne-li inherentní náboženskému postojí jako takovému – a jako takové implicitně postrádají systémové vlastnosti.“ ¹⁴

Různé pohledy na zkoumání šamanismu uvádí i Fiona Bowie, která uvádí, že autoři dávají přednost jednoduššímu popisu, který zahrnuje všechny „...včetně současných západních učitelů, ...budou šamanismus pravděpodobně pokládat za starý a univerzální jev.“ ¹⁵ Podle jednoho přístupu je šamanismus označován jako různá forma „...extatického jednání, která zahrnuje širokou škálu specialistů kdekoli ve světě. ...Ioan Lewis říká, že magie, posedlost duchy, kanibalismus a šamanismus jsou související výrazy, které vyjadřují mystickou sílu.“ ¹⁶ Dalším pohledem je pojednání o šamanismu jako o jevu, který zasahuje do prehistorie lidstva a je popisováno jako původní nebo stará podoba lidské zkušenosti. V posledním uvedeném případě jde o definici, která je omezena na specifické kulturní „...rysy sibiřsko-arktického komplexu...“ ¹⁷, a to i přes to, že mezi rysy jsou značné rozdíly. ¹⁸

¹⁰ ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 23-24.

¹¹ BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 184.

¹² BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 184.

¹³ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 12.

¹⁴ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 12.

¹⁵ BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 184.

¹⁶ BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 184.

¹⁷ BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 187.

¹⁸ Srov. BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 184-187

2.1 HISTORIE ŠAMANISMU

Pokud se zabýváme šamanismem, je důležité mluvit i o historii. Praxi šamanismu můžeme považovat za předchůdce všech našich moderních a starověkých tradic náboženství a filosofie. Tento starodávný charakter šamanské cesty s dá doložit archeologickými důkazy, za které se dají považovat „...*například jeskynní malby z doby ledové, malby na kamenech a další archeologické nálezy starověku.*“¹⁹

*„Má se za to, že slovo šaman vzniklo v jazyce Tunguzů na východní Sibiři, kde označuje náboženského specialistu, který se dokáže dostat do transu, aby mohl komunikovat s „duchy“, kteří by měli uzdravovat, zajišťovat plodnost, ochranu a agresivitu a působit jako průvodci k duším mrtvých, a aby je usmiřoval.“*²⁰ První popis a doložení šamanismu vznikl, když se první evropští cestovatelé vydali do různých končin střední a severní Asie. Podobné jevy magického a náboženského původu byly zaznamenány také „...v Severní Americe, Indonésii, Oceánii, ale i jinde.“²¹ Avšak přítomnost šamanského komplexu v některých oblastech nemusí znamenat, že středobod utváření magicko-náboženského života byl šamanismus. Ten zpravidla existuje vedle jiných forem magie a náboženství.²²

Podle autora Geseka von Lupkeho naši planetu obývají lidé, kteří žijí dvojitým životem. Žijí v pozemském světě, ale také mají schopnost putovat mezi světy, které existují mimo náš svět. Mohli bychom říct, že jejich domovem je naše civilizace, kterou známe, ale také záhrobí. Mezi těmito světy cestují jako poslové, ale jinak je také nazýváme šamany, čaroději, léčitelé, medicinmany, věštcí a kouzelníky.²³ Kvůli svým dovednostem se také setkávali s odmítnutím a pronásledováním. To ve své knize popisuje antropolog Alberto Villoldo. Duchovní tradice původních kmenů vymizely po masovém hubení Indiánů americkými osadníky. Jejich léčivé praktiky, které genocidu přežily, byly pečlivě střeženy. Proto šamani původních společenství nebyli tolik ochotni sdílet své dědictví s bělochy.²⁴

¹⁹ INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: *Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání*. Synergie Publishing SE, 2010. s. 17.

²⁰ BOWIE, F.: *Antropologie náboženství*. Portál, 2008. s. 184.

²¹ ELIADE, M.: *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton University Press, 2004. s. 24.

²² ELIADE, M.: *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton University Press, 2004. s. 24.

²³ LUPKE von, G.: *Poselství šamanů*. Práh, 2009. s. 15.

²⁴ Srov. VILLOLDO, A.: *Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicinou původních obyvatel Ameriky*. Praha: Maitrea, 2018. s. 21.

V průběhu staletí docházelo ke konfrontaci mezi západní vědou a šamanskou tradicí, která pomáhala proměňovat a formovat způsob, jakým se nahlíželo na „cizí“ náboženství. Nejdříve ke zkoumání šamanských rituálů autoři přistupovali z křesťanské perspektivy a snažili se o aplikaci duality zla a dobra z pohledu židovsko-křesťanského myšlení. Právě proto bylo na jejich praktiky nahlíženo jako na podivínské a pomýlené. Poté došlo ke změně, kdy byl brán jako nenapravitelně ďábelský jev. S nástupem osvícenství přichází i nový pohled. Učenci šamany popisují jako pošetilé a důvěřivé. Tyto negativní názory uvolňovaly cestu novému vědeckému pojetí, založeném na ideálech relativismu, kde by se náboženství mělo posuzovat podle vlastních systémů myšlení.²⁵

Zmiňovala jsem, že původ šamanismu se nachází na Sibiři, je třeba také uvést, že nejvíce původních domorodých národů se nacházelo v carském Rusku, žádná jiná evropská kultura tak rozmanitý zástup neměla. Z popisů ortodoxních duchovních a cestovatelů můžeme vidět záznam o lhostejnosti pravoslavné víry k odmítnutí nebo potlačení šamanských praktik, která se brala jako odsouzeníhodná. Pokud se podíváme na chování ruského důstojníka, který vyhledal evenckého věštce, aby mu předpověděl výsledek bitvy, bylo pravoslavným knězem považováno za špatné. Ochota uchýlovat se k pomoci šamanských věštců, vedla ke snaze osvěcenských úředních orgánů potlačit šamanské aktivity. Nový pohled a částečné přijetí zavedla kniha autora Johannese Scheffera z roku 1673 s názvem: „Lapponia“, která popisovala šamanské tradice. Kniha se stala populární mezi evropskými intelektuály a vyšla v několika jazycích. Napomohla k vytvoření západního pojmu „primitivní náboženství“ a definovala soubor tradic, kterému se později začalo říkat šamanismu.²⁶

2.2 KDO JE TO ŠAMAN

Postava šamana provází celou moji práci, proto je důležité mu věnovat tuto kapitolu. Než se jím budu zabývat, je důležité si vysvětlit, kdo šaman je. Teorií máme mnoho. Já převážně čerpám z knihy Roberta Murphyho, Pierse Vitebskyho a Mircea Eliade, kteří se také zabývají způsoby vyvolení na Sibiři a v severovýchodní Asii, která by se dala považovat za kolébku šamanismu.

Šamani jsou vnímáni jako „...lékaři, kněží, sociální pracovníci, ale i mystici. V průběhu lidských dějin byli často považováni za blázny a nezřídka docházelo k jejich

²⁵ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 21.

²⁶ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 29-31.

pronásledování. “²⁷ V současné době dochází ke změně a jsou bráni jako módní záležitost. Jak už bylo zmíněno, slovo „šaman“ pochází z jazyka Evenků ze Sibiře. „*Kdysi toto slovo popisovalo pouze náboženské individualisty, kteří žili v oblasti Sibiře.*“²⁸ Lidé tu věří, že šamanova duše může opouštět své tělo a cestovat do jiných vesmírů. „*S vírou v tuto schopnost se setkáváme pouze v některých koutech naší planety a v takovém případě můžeme mluvit o pravé šamanských společnostech a kulturách.*“²⁹ Počátkem 20. století se termín rozšířil do Severní Ameriky, kde se takto označovalo široké množství medicinmanů a medicinmanek. „*Širší definice šamana zahrnuje každou osobu, která dokáže kontrolovat svůj stav v průběhu transu.*“³⁰ Tento stav není navozen za pomoci duchů.³¹ Můžeme jednoduše poznat, pokud je osoba posedlá, nebo pokud osoba své duchy ovládá ve smyslu, že s nimi dokáže navozovat spojení, aniž by se proměnila v jejich nástroj. Komunikace s duchy je důležitou součástí šamanova života, jedná se o pomocné duchy, duchy přírody nebo i démony.³²

Protože šamanismus není jednotné náboženství, ale forma náboženské zkušenosti a praxe, která prochází různými kulturami, nemůže šaman existovat bez okolní společnosti a prostředí.³³ Postavu šamana můžeme nalézt ve všech světových kulturách. Je chopen cestovat mezi třemi základními úrovněmi jeho světa, kterými jsou: „*...nižší světy, prostřední a vyšší světy.*“³⁴ Popisy světů se v závislosti na kultuře mohou lišit.³⁵

Šaman může také působit jako mistr snění, který využívá vše, co je přítomné ve snech a může se snem zacházet tak, aby na nás působil v našem světě.³⁶ Vzbuzuje úctu i strach u příslušníků své společnosti. Často je mu přidělena úloha nejen lékaře a léčitele, ale také krizového manažera. Může přebírat odpovědnost za sociální smír a být v roli náčelníka. Nahlíží se na něj jako na někoho, kdo se nebojí smrti a navštěvuje své předky,

²⁷ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Knížní klub, 1996. s. 10.

²⁸ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Knížní klub, 1996. s. 10.

²⁹ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Knížní klub, 1996. s. 10.

³⁰ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Knížní klub, 1996. s. 10.

³¹ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Knížní klub, 1996. s. 10.

³² Srov. ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 25.

³³ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Knížní klub, 1996. s. 11.

³⁴ INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání. Synergie Publishing SE, 2010. s. 59.

³⁵ Srov. INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání. Synergie Publishing SE, 2010. s. 59.

³⁶ Srov. INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání. Synergie Publishing SE, 2010. s. 144.

ovlivňuje přírodní síly a dokáže očarovat člověka. Je považován za strážce své kultury, do které se narodil a snaží se o obnovu starého obrazu světa.³⁷

2.3 KDO MŮŽE BÝT ŠAMAN

Na Sibiři a v severovýchodní Asii se setkáváme se způsobem vyvolení buď „...zdeděním šamanského povolání nebo spontánním výběrem. ...Šamanem se člověk může stát i z vlastní vůle (Altajci) nebo z vůle klanu (Evenkové), tito šamani jsou považováni za méněcenné než ti, kteří povolání zdělili ...“³⁸ nebo ti, kteří následovali rozhodnutí vyšší vůle, kterou nejsme schopni popsat či vysvětlit. Šamanovi se uznání dostane až poté, co dostane poučení dvojího druhu. První je povahy extatické, kam patří sny a stavy transu, druhé povahy tradiční, které zahrnuje šamanské techniky, jména nebo úlohy duchů. Tohoto učení, které je považováno za zasvěcení, se ujímají duchové a mistři šamani.³⁹

Šamanem může být jak muž, tak žena. Z vlastní vůle dokáže vstoupit do změněného stavu vědomí, dokáže se napojit na skrytou realitu, díky které získá vědomosti nebo sílu a může pomáhat ostatním lidem.⁴⁰ Je kejklíř, šarlatán i zaklínač a duševně nejschopnější osobou každé pospolitosti. Je považován za neurotika a psychopata, který dokáže citlivě odrážet nálady a názory druhých. Podle náročnosti jeho povolání je jasné, že funkci může zastávat jen člověk, který je výrazně individuální. „U sibiřských kultur je vyžadována emocionální a fyzická síla.“⁴¹ Naopak v Americe jsou šamanské schopnosti rozšířeny. Tyto „...schopnosti může mít člověk od narození a později u něho musí být probuzeny. Někdo jiný má předpoklady, ale nejprve musí získat potřebnou sílu.“⁴²

Podle Roberta Murphyho je šaman individuální praktik a je to převážně mužská role. Avšak existují společnosti, kde i ženy se mohou stát šamankami. Například v Brazílii a v Karibské oblasti, jsou ženy hlavní postavou. Jak už bylo zmíněno, šamanem se člověk může stát několika způsoby. U Čukčů tito lidé vykazují symptomy, které se dají považovat za psychotické. Jsou to ale projevy duchů, kteří vyvoleného volají. Volání

³⁷ Srov. LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 21-22.

³⁸ ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 30.

³⁹ Srov. ELIADE, M.: Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy. Princeton University Press, 2004. s. 30.

⁴⁰ Srov. HARNER, M.: Cesta šamana. Praha: DharmaGaia, 2010. s. 30. [e-book]

⁴¹ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 54.

⁴² VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 54.

nesmí být odmítnuto. Poté, co se člověk šamanem stane, symptomy zmizí. V Novém světě se povolání buď dědí nebo je vybráno dobrovolně.⁴³

2.4 ŠAMANSKÁ KULTURA

Piers Vitebsky ve své knize *Svět šamanů* popisuje šamanské náboženství, které má podle něj mnoho rysů. Jsou to lidé, kteří získali duchovní sílu, umí se dostat do transu, umí vzlétnout k obloze nebo naopak sestoupit do podzemí. Mají sílu, která může zachránit a uzdravit vlastní lidi. I přes to všechno „...žijí i obyčejným životem. Loví, vaří, zahradničí, nebo zastávají všechny domácí práce jako ostatní.“⁴⁴ Rozdíl je, že vidí jinak realitu, kterou pro ně představuje spojení s jiným světem, ve kterém hledají podstatu věcí a důvod, proč se určité věci dějí v našem světě.⁴⁵

Jejich kultura se napříč světem liší mnohem méně než jiné kulturní tradice. Příbuznost můžeme vidět i tam, kde je obtížné si představit jakoukoli historickou spojitost. „Moderní autoři s psychologickým přístupem i neošamanští praktici se přiklání k názoru, že schopnost nabytí „jiného stavu vědomí“ je bytostně lidskou vlastností.“⁴⁶ K objevu mohlo dojít na různých místech v různých historických epochách, ale i tak zůstává využívána spíše jen v některých společnostech.⁴⁷

„Existenci šamanů v paleolitické společnosti se nedá prokázat“⁴⁸, ale je zde všeobecně platná teorie spojitosti mezi šamanismem a lovem. To znamená, že by šamanismus mohl být považován za nejstarší náboženství světa. Jejich kultura není založená pouze na snaze uzdravovat, ale také na zajištění lovné zvěře jako potravy. V mysli šamanů je spojení mezi lidskou a zvířecí duší založená na nutnosti zvířata zabít. Tak „...jako lidé loví zvířata, tak i duchové pronásledují lidi.“⁴⁹ Tento princip můžeme vidět v mimetické teorii, protože tento způsob života by se dal považovat jako přinesení oběti, která poslouží k nastolení rovnováhy ve společnosti nejen mezi lidmi, ale také mezi světem duší a světem lidským.

Co se týče společnosti, ve které šaman žije, tak dochází i ke změně jeho pohlaví. Sibiřský šaman je vyobrazen jako lovec nebo jako válečník, který cestuje ve vesmíru a

⁴³ Srov. MURPHY, R.: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon, 2004. s. 182-183.

⁴⁴ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 8.

⁴⁵ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 8.

⁴⁶ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 30.

⁴⁷ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 30.

⁴⁸ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 30.

⁴⁹ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 30-31.

bojuje v bitvách s duchy. Naopak se ženami šamankami se setkáváme až v zemědělských společnostech, kde se pěstuje obilí. Tato představa se týká spíše představy domova než hrdinskými skutky. Například v Koreji šamanismus vykonávají pouze ženy, které jsou nazývány „ženy mezi ženami“. ⁵⁰

Pro společnosti, ve kterých je nejdůležitější boj a lov, „...je šamanismus srdcem všeho dění.“⁵¹ Šamanské představy nejčastěji přežívají a udržují si svou ideologii tam, kde byl lov uznáván jako ekonomická činnost. Proto je velmi vhodnou ideologií pro společnosti lovců, kteří žijí v souladu se všemi podmínkami, kterým jsou vystaveni. Přežívá ale i za změny sociálních podmínek. Pokud klesá význam lovu, jsou vyzdviženy prvky umění léčení a věštění. Jeho stopy stále přetrvávají, i když jsou méně výrazné. Proces proměny souvisí se zrodem států, které nemohou fungovat pouze na loveckých zkušenostech. V nových společnostech se složitější sociální organizací se proměňují obavy z neúrody nebo záplav na strach, úzkost či obavy např. z nesložení zkoušek.⁵²

2.5 SPOJENÍ S PŘÍRODOU

Šamani žijí ve všech přírodních podmínkách. Žijí v pralesích, pouštích i mrazech. Jejich vnitřní svět je totožný s vnějším světem. Také nerozlišují a neoddělují věci racionální od iracionálních. Duše a svědomí se nedělí od přírody a šaman je může vidět v sobě i mimo sebe. Pokud o přírodě chtějí mluvit s úctou, věří, že tato úcta musí začínat již u nich samotných. V této chvíli k nim příroda a její síla promlouvá. Zatímco západní věda na vše kolem sebe nahlíží jako na dílčí prvky, šamanská kultura vnímá svět jako velkou jednotu. Pro něj je to možnost, jak sestupovat do jiných světů, které nebere jako stroj, ale jako oceán silových polí, který se neustále proměňuje. Když je schopen se na tento prostor napojit, stojí zároveň mezi věcmi, za věcmi i pod věcmi. Šaman putuje mezi světy a směry. Jeho povinností je odloučit se od hmotného světa, aby se stal součástí celku, a tím mohl dosáhnout velké síly a spojení s přírodou.⁵³

Dnešnímu světu, ve kterém žijeme, vládou technologie, které nás naučily věřit, že všechno, čeho se můžeme dotknout, na co se můžeme podívat, co můžeme slyšet nebo cítit, je to, co nás spojuje se světem okolo nás. Šamani naopak věří, že existují vstupy do jiných realit, kde žijí duchové, kteří nám pomáhají. Ti nás vedou, poskytují nám vhled,

⁵⁰ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 33.

⁵¹ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 33.

⁵² Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 33.

⁵³ Srov. LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 24-25.

ale také nás dokáží léčit. „...*Jsme součástí přírody a jsme jedno se vším živým. ...Příroda sama se stává naším pomocným duchem*“⁵⁴, který nám pomáhá se vším naším trápením. Ve světě šamanů má všechno duši, vše, co existuje, je živé.⁵⁵

Ve chvíli, kdy budeme pohlížet na šamanskou kulturu jako na „normální“, můžeme se vrátit k tradičním způsobům původních společností, které byly schopny udržet při životě domorodé kultury desetitisíce let, ale naše moderní řešení často selhávají. Například iniciační rituály mohou být pro společnost důležitým prvkem. Také popis obrazu světa tak, jak ho popisuje ekologie, teorie systémů a zkoumání chaosu chápe přírodu jako něco, kde jsou všechny prvky propojeny sítí vztahů tak, jak to můžeme vidět v šamanském pohledu na svět.⁵⁶

V knize *Probuzení do duchovního světa* od Sandry Ingerman a Hanka Wesselmana jde hlavně o naši cestu, která je naše vlastní zkušenost a poznání. Každý může mít přístup k moudrosti, vedení a léčení. Můžeme se sami spojit s pomocnými duchy a se samotnou přírodou. Šamanismus byl vždy považován za praxi, kdy ti, kteří se jí zabývali, byli vedeni pomocnými duchy, průvodci nebo anděli. V dobách změn, které prožíváme, spousta lidí reaguje obratem do svého nitra. Stávají se z nich duchovní hledači, kteří pátrají po své cestě, jak žít v harmonii a udržitelným způsobem života. Také jsou mezi nimi ti, kteří na šamanismus nahlíží jako na soubor pravidel, který jim řekne, co dělat.⁵⁷

Lidé se neustále snaží zkoumat své okolí a měnit ho. Jsme natolik ovlivněni a spojeni v kruhu pocitů, že „...*nikdo a nic nezná svoji plnou identitu*...“⁵⁸ a jedno nemůže existovat bez druhého. Tato vzájemná závislost by se dala považovat za moderní myšlenky ekologie. Zároveň jde i o šamanský pohled na svět, kde duchové provázejí vše živé.⁵⁹

⁵⁴ INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: *probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání*. Synergie Publishing SE, 2010. s. 9.

⁵⁵ Srov. INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: *Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání*. Synergie Publishing SE, 2010. s. 9.

⁵⁶ Srov. LUPKE von, G.: *Poselství šamanů*. Práh, 2009. s. 36-37.

⁵⁷ Srov. INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: *Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání*. Synergie Publishing SE, 2010. s. 11.

⁵⁸ VITEBSKY, P.: *Svět šamanů*. Praha: Práh, 1996. s. 12.

⁵⁹ Srov. VITEBSKY, P.: *Svět šamanů*. Praha: Práh, 1996. s. 12.

Mimetická teorie spočívá v napodobování se. Nejde pouze o osvojení si stejného jazyka a gest, ale také pocitů, jednání, ale zejména touhy.⁶⁰ Netoužíme po něčem, po čem touží druzí, ale učíme se toužit podle druhých. Převážně podle našich vzorů, které jsme si nevědomě zvolili. Může jít o napodobování módy nebo kulturních vzorců chování. Podvědomě toužíme po stejném vzhledu, snaze být jako jiný, ale také stát jím. Touhy jsou na rozdíl od potřeb psychologické, potřeby jsou biologické. Jak už jsem zmínila, touha je odvozena od druhého. Nelze ji jen tak uspokojit, naopak potřebu ano. Pokud máme hlad, existuje předmět, který tuto naši potřebu uspokojí, a tím je jídlo. Touha se ale rodí s předmětem, který k ní vede. Nemusíme po něčem toužit až do chvíle, kdy nás na to někdo upozorní. V té chvíli si uvědomujeme naši touhu, která není tak lehce uspokojitelná.⁶¹ Pokud se snažíme dosáhnout stejných věcí, které nejsou objektem sporu, nedochází k rivalitě. Pokud je však předmětem touhy objekt, kterého může dosáhnout pouze jeden, vzniká mimetický konflikt.⁶² Girard reaguje tím, že říká, že díky touze se lidé přestali spoléhat na své instinkty, a z tohoto důvodu dochází ve společnosti k více konfliktům, než je tomu ve zvířecí říši, protože instinktivní chování zastavuje jejich stupňování.⁶³ Instinkt je tedy soubor chování, které je geneticky podmíněno. Souvisí s potřebou, kdy hlad zahrnuje instinktivní chování, kterým je žvýkání a polykání. Nemá nic společného s touhou, ale touha může mít vliv na instinkt. Například, pokud chce žena zhubnout, chce napodobit vzhled svého ideálu, touží po něm. Z touhy po zhubnutí změní své instinkty a přestane jíst.⁶⁴

V šamanské kultuře tento přístup můžeme vidět také. Šamani žijí ve světě, který si chtějí zachovat. Svůj způsob života předávají své budoucí generaci. Můžeme tedy vidět snahu nové generace napodobovat své předky, osvojovat si svoji kulturu, rituály, ale také například dodržovat různé zákazy. V této chvíli nemusí docházet k rivalitě, pokud celá skupina s fungováním souhlasí.

Problém nastává ve chvíli, kdy více lidí usiluje o stejnou věc, které nemohou dosáhnout. Nemusí jít pouze o spor uvnitř skupiny, ale také o spor mezi dvěma a více

⁶⁰ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 23-24.

⁶¹ Srov. Oughourlian, J. M.: The Genesis of Desire. Michigan State University Press, 2009. s. 25-26.

⁶² Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 26.

⁶³ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 26.

⁶⁴ Srov. Oughourlian, J. M.: The Genesis of Desire. Michigan State University Press, 2009. s. 29.

skupinami. Objektem sporu může být i touha po sebeprosazení a uznání, protože každý se touží stát vzorem pro toho druhého. V této chvíli začíná válka všech proti všem. Hrozí rozpadnutí celého společenství a krveprolévání.⁶⁵ Girard popisuje mechanismus, který této situaci předchází. Je to mechanismus oběti, kdy všichni věří, že oběť je původce všeho zla. Krize sjednocuje, protože se nenávist musí přesměrovat vůči jednomu konkrétnímu nepříteli. Stává se z něj obětní beránek, který znovu nastolí mír mezi skupinami právě tím, že se obětuje. Oběť je nejčastěji vybrána náhodně, ve většině případů však jde o skupinu nebo osobu, která je nejvíce zranitelná, oslabená, nebo vykazuje znaky odlišnosti. Znaky jsou většinou viditelné, jsou brány jako chyba, která je považována jako odchylka od normy. Dobré je vybrat osobu, která nemá nic společného s členy komunity, aby se nestalo, že budou lidé, kteří se za osobu postaví.⁶⁶ Teorii rituální oběti ještě zmíním v souvislosti s další kapitolou, ve které se zabývám vyvoláním šamana k léčbě.

3 ŠAMANSKÁ LÉČBA

Předtím než se začnu věnovat šamanské léčbě, je třeba si nejprve vysvětlit, jak vypadá povolání šamana. V předchozí kapitole jsem nastínila téma, kdo je šaman, historii šamanismu, ale také spojení šamanů s přírodou, které je důležitou částí. V této kapitole se zaměřím na způsob vyhledávání nemocí, způsobu léčení, ale také nástroji, které šamani používají k praktikování léčby.

Šamanovi jde „...o vizi a o Ducha. ...léčivé praktiky se často liší vesnici od vesnice, Duch zůstává neměnný. Při skutečném léčení nejde o nic menšího než o to, abychom se dokázali otevřít vizi naší vyléčené podstaty a dotkli se nekonečna“⁶⁷. Jde také o to, abychom se byli schopni řídit svými myšlenkami. Pokud chceme dojít ke změně, ať už v našem životě nebo v souvislosti se změnou života všeho živého a neživého na Zemi, musíme nejprve změnit svůj postoj a vztah k životu. Z tohoto důvodu se například Inkové snaží vizualizovat svět přesně takový, jaký ho chtějí předávat svým dětem.⁶⁸ I zde zmíním mimetickou reflexi, která se opět týká imitace. Protože člověk se od ostatních živých tvorů liší schopností napodobovat druhé. Učíme se nejen jazyku a gestům, ale také si

⁶⁵ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 49-51.

⁶⁶ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 56.

⁶⁷ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel. Praha: Maitrea, 2018. s. 4.

⁶⁸ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel. Praha: Maitrea, 2018. s. 3.

osvojujeme kulturní vzorce, podle kterých žijí naši předci, a které později i my budeme předávat dalším generacím.⁶⁹ Zde bych ještě zmínila formy imitace, které jsou na základě vzhledu, kdy jde o snahu napodobit účes, chůzi nebo styl oblékání. Na věcech, které vlastní. Toho lze dosáhnout nákupem stejné věci. A na bytí, kdy jde o snahu stát se druhým.⁷⁰

Nyní bych se zaměřila na podstatu Ducha, kterou zmiňuji a také bych měla vysvětlit tento pojem. V našem těle se nachází sedm energetických center, které nazýváme čakry. Začíná na konci kostrče a končí na temeni hlavy. Podle šamanů máme čaker devět. Osmá čakra se nachází nad naší hlavou. „*My této světelné záři říkáme duše. Je to osmá čakra, sídlo „já jsem“. Ještě existuje deváté energetické centrum. Leží ve středu kosmu a nazýváme je Duch. ...v Duchu jsme tu pouze jeden. Duch je jediný a všude. Jde o univerzální pole, které zakoušíme jako Prapůvodní světlo.*“⁷¹ Kenneth Meadows Ducha popisuje jako neviditelnou sílu, která existuje ve všem živém a není možné jí pochopit, pouze vnímat. Tato síla pomáhá našemu energetickému zdroji, který směřuje k tomu, aby fungoval podle našich vzorců prožívání života.⁷² Již několikrát jsem zmínila, že mimetická teorie závisí na napodobování druhých. Jde o interdividuální psychologii. To znamená, že osoba není pouze individuální, ale je interdividuální, protože je závislá na druhých. Ti jsou v ní „obsaženi“ v podobě různých vzorů, které osobu ovlivňují, a podle kterých si utváří své touhy, a podle kterých vzniká Já.⁷³ U postavy šamana vidíme, že je autoritou a vzorem pro ostatní členy společnosti, které ovlivňuje nejen představami, ale také hodnotami společenského řádu.

3.1 POVOLÁNÍ ŠAMANA

Šamana povolávají duchové, „...kteří ho při zasvěcovacích obřadech symbolicky zabijí a znovu přivádí k životu.“⁷⁴ Díky tomu je šaman schopen se povznést na vyšší úroveň. Dokáže přijmout duchy, kteří mu budou pomáhat, ale také poznat zlé duchy, kteří odrážejí zlé stránky jeho zákazníků.⁷⁵

⁶⁹ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 25.

⁷⁰ Srov. Oughourlian, J. M.: The Genesis of Desire. Michigan State University Press, 2009. s. 30.

⁷¹ VILLOLDO, A.: Srdce šamana. Praha: Metafora, 2018. s. 108-109.

⁷² Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 62.

⁷³ Srov. Oughourlian, J. M.: The Genesis of Desire. Michigan State University Press, 2009. s. 31-32.

⁷⁴ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 52.

⁷⁵ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 52.

Galsan Tschinag řekl, že „*Šamanem se nelze stát, šamanem musíte být. ...Šamanství je nemoc a výzva, ...které se nedá vzepřít.*“⁷⁶ Pokud se tomu někdo vzepře, čekají ho špatné věci. Při vyvolení se s budoucím šamanem stávají zvláštní věci, kvůli kterým bude považován za nemocného. V etnologii můžeme nalézt dvě podmínky, díky kterým poznáme, kdo bude povolán jako šaman. Za prvé je to „šestý smysl“ nebo nějaký prožitek, který člověka změní, může to být úraz, nemoc, bankrot nebo cokoli jiného.⁷⁷ O druhém způsobu: vyvolení pomocí náročné životní situace se ještě zmíním níže.

V předchozí kapitole jsem zmínila, že schopnosti mohou být dány buď od narození nebo se mohou dědit. Dědění pomocných duchů v Mongolsku a na Sibiři je „...*zdůrazněna převážně v mužské rodové linii.*“⁷⁸ Právo na získání šamanských schopností se v Mongolsku nazývá „*Udkha*“ a je odvozeno od předků nebe, konkrétně od boha Tengriho, kterého zasáhl blesk. Mezi Sory, kde jsou hlavně šamanky, je dědění moci a postavení ve společnosti dost komplikované. Budoucí šamanka se musí vdát za muže z jiné rodové linie. Aby mohla dostat šamanské funkce, musí nejprve stará „...*šamanka porodit duchovního syna. Ten se stane duchovním bratrem a manželem budoucí šamanky.*“⁷⁹ Pokud porodí dítě svému reálnému manželovi, děti jsou považovány za ztraceny. Pokud však porodí dítě svému duchovnímu manželovi, je jí umožněno zachování šamanské síly v jejím vlastním rodu.⁸⁰

Pokud jde o výběr nástupce v rodě, kde šaman zanechá řadu potomků a příbuzných. Není jasné, kdo by měl moc zdědit. Výběr duchů probíhá v této chvíli komplikovaně. Podle Evenků je možné, že duchové bloudí a hledají nového nástupce a při tom mohou roznášet a šířit nemoci. V jiných oblastech se duchové zjevují ve snech a nabízejí budoucímu nástupci, aby se šamanem stal. Je také možné, že člověk záměr duchů pochopí v průběhu těžké nemoci, kterou musí překonat. Budoucí šaman může přijmout svoji roli, díky které se uzdraví a poté může uzdravovat druhé.⁸¹ Při usilování o duchovní sílu by člověk ale neměl čekat do chvíle, kdy ho zasáhne nemoc. Z toho důvodu některé kmeny podporovaly své členy k dobrovolnému utrpení, aby jim duchové předků mohli předat svoji sílu, a tím tak mohli předejít neštěstí a strádání ve svém životě. Vyhledávání

⁷⁶ LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 22.

⁷⁷ Srov. LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 22-23.

⁷⁸ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 56.

⁷⁹ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 56.

⁸⁰ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 56.

⁸¹ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 57.

síly je bráno jako způsob spirituálního pojištění, který napomáhá k úspěchu a přežití jedince.⁸² Způsob vyvolení z důvodu nemoci můžeme nalézt i v dnešní době, kdy nemusí jít o vyvolení šamanů, ale o způsob obrácení se do svého nitra a nalezení své podstaty, díky které člověk může pomáhat ostatním, aniž by byl považován za šamana.

Na rozdíl od Michaela Harnera, který, jak jsem výše uvedla, píše o podpoře členů k utrpení, Piers Vitebsky vidí druhou stranu přivolání duchů. Píše, že každá moc či schopnost ovládat duchy má také své špatné stránky. Moc, kterou šaman má, mu přináší duševní muka. Proto by tyto schopnosti neměly být záměrně vyhledávány, ale objevit se náhodně a většinou proti šamanově vůli.⁸³ Ten se učí na základě získávání nových zkušeností, kteří duchové jsou mocní, a kteří by mu mohli ublížit.⁸⁴ Šamani bývají mnohdy považováni za psychopaty, protože vykazují jiné znaky chování. Z tohoto důvodu by se mohli setkávat s nepřijetím a vyřazením ze společnosti, a to i přes to, že jsou jejími členy.

V knize *Jeskyně a kosmos* antropolog Michael Harner rozebírá štěstí šamanů, že se rodí do „bláznivé“ kultury, která toleruje jejich jinakost. Tyto kultury jsou považovány za „primitivní“ oproti naší „civilizované“ společnosti, která však stojí za světovými válkami, holokaustem, genocidami nebo celkové destrukci naší planety.⁸⁵

V průmyslově rozvinutém Západě se lidé začali o šamanské praktiky zajímat čím dál více, a proto se slovo „šaman“ začalo užívat v širším významu. Za tento trend mohli převážně Spojené státy, které se začaly zajímat o tradice původního obyvatelstva. Klade se větší důraz „...na hledání individuálního duchovního rozvoje a uzdravení...“⁸⁶ „...a méně se zdůrazňuje sociální role, kterou šaman hraje ve společnosti.“⁸⁷ Podle západních šamanských učitelů se šamanem může stát kdokoli, nebo se minimálně může zapojit do šamanských praktik.⁸⁸ K tomuto tématu se ještě dostanu v souvislosti s neošamanismem, pro který je dobrovolná volba stát se šamanem zcela běžná.

Pokud aplikujeme mimetickou teorii, je podstatné zmínit se o způsobech povolání šamanů, kteří podstupují rituály, při kterých se dostávají do stavu utrpení. Do tohoto stavu

⁸² Srov. HARNER, M.: *Jeskyně a kosmos*. Praha: Maitrea, 2019. s. 14-15.

⁸³ Srov. VITEBSKY, P.: *Svět šamanů*. Praha: Práh, 1996. s. 57.

⁸⁴ Srov. HARNER, M.: *Jeskyně a kosmos*. Praha: Maitrea, 2019. s. 13.

⁸⁵ Srov. HARNER, M.: *Jeskyně a kosmos*. Praha: Maitrea, 2019. s. 40.

⁸⁶ BOWIE, F.: *Antropologie náboženství*. Portál, 2008. s. 189.

⁸⁷ BOWIE, F.: *Antropologie náboženství*. Portál, 2008. s. 189.

⁸⁸ Srov. BOWIE, F.: *Antropologie náboženství*. Portál, 2008. s. 189.

se dostávají při rituálu zasvěcení šamana, kdy dojde k jeho usmrcení a znovu přivedení k životu, napadení duchy nebo prožívání vážných nemocí. Jedná se o prvotní oběť, která byla reálná, ale nyní je zahalená v mýtu. Šaman není reálně usmrcen, ale do takového stavu se dostává užitím drog, alkoholu, tancem nebo bubnováním, ale všem ostatním vsugeruje, že prožil rituál, ve kterém byl reálně rozsápán. Na tyto způsoby bychom mohli nahlížet jako na mechanismus oběti, kdy šaman podstupuje oběť pro svoji společnost, zároveň funguje jako jeden z iniciačních rituálů šamana, díky kterému může pomáhat a léčit. Také můžeme použít Girardovu myšlenku o zakládající oběti, kdy vražda znamená zakládající akt, který můžeme vidět například při založení města Řím. Tyto znaky jsou vidět i v Bibli. K mechanismus obětního beránka se také pojí význam mýtu, rituálu a tabu. Mýty fungují jako příběhy o hrdinské oběti. Rituály jsou akty, kdy se opakuje obětování jedince, které vede k posílení společnosti a zabránění vzniku krize. Tabu slouží jako pravidlo ve společnosti.⁸⁹ „*Na obětní rituál je třeba pohlížet jako na předvádění původního násilného aktu spáchaného na obětním beránkovi.*“⁹⁰ Tento systém můžeme pochopit, pokud budeme rituály brát jako snahu zabránění mimetickému konfliktu.⁹¹

Pokud mluvíme o stavech utrpení, jedním z nich je také onemocnění, které je považováno za další způsob vyvolení šamana. Jde o další propojení se sparagmatem, který šaman podstoupí a díky němu, získá pomoc duchů. „*Nemoc sama o sobě je druhem výuky a osvícení, při níž se šaman seznamuje s pomocnými duchy.*“⁹² Ti mu ukazují svůj svět, ve kterém se bude pohybovat. První setkání probíhá jako útok, který vypadá jako úplné zničení osobnosti člověka. „*Teprve pak následuje vytvoření skutečného šamana.*“⁹³ Jeho nahromaděná síla mu napomáhá pochopit fungování světa, ale také mu utváří nový pohled, kterým se šaman na svět dívá.⁹⁴

„*Kandidátovi psychické zážitky jsou vyjádřeny rozkouskovaním jeho těla.*“⁹⁵ V některých oblastech Ameriky a Asie ze svého těla vidí pouze kosti, na Sibiři dochází k oddělení svalů a kostí, které jsou poté opět dány dohromady. Také zásah meteoritem,

⁸⁹ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 61-62.

⁹⁰ KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 62.

⁹¹ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 62.

⁹² VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 59.

⁹³ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 59.

⁹⁴ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 59.

⁹⁵ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 59.

který vypadá jako ohnivá koule, může být způsob, kterým se z osoby stává šaman. Tato koule prostoupí do těla, které je jí osvětleno. Osoba pokaždé, když v sobě vnímá sílu ohně, je schopná jednat jako šaman. Rituály však nemusí vždy probíhat pomocí násilí. V Severní Americe osoba, která se má stát šamanem projde rituálem dospělosti. Znamená to, že hladová prochází divočinou a čeká na zjevení svého pomocného ducha, který jí předá svou sílu.⁹⁶

Tématem, o kterém se často mluví je rituál usmrcení a znovuzrození. Osoba, která obětní rituál vykoná má buď povinnost prožít nebezpečí nebo prožívá nebezpečí, které souvisí s trestnou činností.⁹⁷ Ve společnosti je oběť velmi důležitou částí. „*Oběť slouží k ochraně celé komunity před jejím vlastním násilím...*“⁹⁸ Oběť má nejčastěji za úkol potlačit všechny hádky a neshody uvnitř společnosti. Má znovu nastolit mír a posílit její funkci.⁹⁹ Pokud budeme na oběť nahlížet pomocí obecné studie, není mnoho důvodů k rozlišení oběti lidské od zvířecí. Stačí, že jsou to živé bytosti, které se mohou volně nahrazovat. Samozřejmě můžeme přejít k diskuzi, ve které dochází k problematice ztotožnění lidské oběti se zvířecí, které stále existují ve společnostech.¹⁰⁰ Ti, kteří se zabývají převážně lidskými obětmi věnují nejvíce své pozornosti „...*sadistickými nebo barbarскими hledisky*.“¹⁰¹ V této chvíli bychom mohli hovořit o šamanských rituálech „roztrhání“, které mohou působit sadisticky, jde o tzv. sparagmos. Jde o obětní rituál, který přinesl mír a ukončil trápení. Představuje násilí davu, který se podílel na zabíjení. Nebyla použita jediná zbraň a oběť byla roztrhána holýma rukama.¹⁰² „*Původní akt násilí je jedinečný a spontánní. Rituální oběti jsou nicméně četné, neustále se opakující.*“¹⁰³ Každý rituál je v dnešní době promyšlený a přesně stanovený. Plní roli preventivní, nikoli léčebnou. I ty nejvíce násilné rituály mají plnit funkci odstranění násilí. Mají zahánět zlo, které se nachází uvnitř komunity.¹⁰⁴ V souvislosti se šamanismem sparagmos znamená mýtus, který stojí za autoritou šamana. Ten podstupuje rituál rozsápání a znovustvoření, při kterém je roztrhán na kusy a poté dochází k jeho spojení, a to z důvodu, aby získal

⁹⁶ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 59-60.

⁹⁷ Srov. GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 1.

⁹⁸ GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 8.

⁹⁹ Srov. GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 8.

¹⁰⁰ Srov. GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 10-11.

¹⁰¹ GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 10.

¹⁰² Srov. GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 131.

¹⁰³ GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 107.

¹⁰⁴ Srov. GIRARD, R.: Violence and the Sacred. United States: John Hopkins University Press, 1979. s. 107.

sílu, která mu umožní léčit. Sparagmos také stojí za celou šamanovou mocí. Ten se uvádí do změněného stavu vědomí pomocí požití alkoholu, drog, tance nebo bubnování, ale stále se tomu říká sparagmos. Neexistuje zde pohled na to, že šaman by mohl být pouze pod vlivem hypnózy nebo nemoci. Tyto rituály jsou opakovány stále dokola, protože šaman věří, že právě na rituálech je postavena jeho moc.

*„V mnohých částech světa podstoupí šaman při zasvěcení symbolickou smrt s následujícím vzkříšením.“*¹⁰⁵ Někteří mohou tento rituál podstoupit až třikrát. Jiní byli svými protivníky *„...rozsekání na kusy, ale vlastní duch spojil kusy v celek a přivedl je k životu.“*¹⁰⁶ Nakonec dochází také k doslovnému úmrtí, ale šaman není obyčejný smrtelný člověk. Má v sobě moc, která *„...musí zůstat ve světě živých.“*¹⁰⁷ O kosmickém roztrhání se také zmiňuje Michael Harner. Uvádí popis, ve kterém se objevují zprávy o prožitcích šamanů, kteří byli roztrháni na kusy. Tyto prožitky se nejvíce objevují na Sibiři, u Inuitů, ale také u australských kmenů¹⁰⁸, o kterých se zmiňuje Mircea Eliade. *„Klíčem k pochopení, jak se roztrhání šamanům děje, je uznání existence dvou realit, protože šamanovo roztrhání se odehrává v nevšední realitě, kde ho může šaman prožívat ve kterémkoli ze tří světů.“*¹⁰⁹ Při tomto prožitku dochází ke změně času, který plyne v každé realitě jinak. Účastníci jsou nejčastěji rozsekáni a uvařeni v kotli, poté je jejich tělo znovu složeno a osoba je přivedena zpět do všední reality.¹¹⁰ I přesto, že se tento způsob dá považovat za iniciační rituál, není zaručené, že se osoba ihned stane šamanem. Na to je potřeba několik let, které člověk stráví pomáháním druhým za využití technik šamanismu. Proces roztrhání je ale *„...hlubokým učením a také léčením, jež transformuje šamanské cestovatele na hluboké spirituální úrovní.“*¹¹¹

3.2 NEMOCI POHLEDEM ŠAMANA

Nyní se dostávám k tématu, které je pro šamanské léčení důležité. Aby mohlo dojít k léčbě, je třeba si vysvětlit pojem nemoci. Pohledů na ni můžeme najít mnoho. Nás bude zajímat hlavně pohled šamanů, kteří projev nemoci vidí jako disharmonii lidského těla, jak o tom píše např. Sandra Ingerman.

¹⁰⁵ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 94.

¹⁰⁶ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 94.

¹⁰⁷ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 94.

¹⁰⁸ Srov. HARNER, M.: Jeskyně a kosmos. Praha: Maitrea, 2019. s. 215.

¹⁰⁹ HARNER, M.: Jeskyně a kosmos. Praha: Maitrea, 2019. s. 215.

¹¹⁰ Srov. HARNER, M.: Jeskyně a kosmos. Praha: Maitrea, 2019. s. 216-219.

¹¹¹ HARNER, M.: Jeskyně a kosmos. Praha: Maitrea, 2019. s. 220.

3.2.1 VZNIK NEMOCÍ

Podle šamanů má nemoc pouze několik příčin. Osoba může přijít o svého ducha a v takovém případě je na šamanovi, aby se pokusil jí ho přivést zpět. Dalším onemocněním může být onemocnění vniknutím nějakého předmětu. Takový předmět je třeba z těla odstranit¹¹² tak, jak jsem to popisovala v kapitole: Způsob léčení. Za nemocí také může stát jiná osoba, která se snaží uškodit druhému. Také porušení morálních hodnot společnosti může zapříčinit onemocnění osoby. V tomto případě se nemoc netýká pouze jednotlivce, ale celé jeho komunity. Jedině přiznání svých činů může zajistit úspěšnou léčbu.¹¹³

U této části bych chtěla zmínit krizi, která vzniká z porušení morálních hodnot a napojit ji na část mimetické teorie, která se týká zákazů a tabu. To souvisí s porušením kulturních vzorců, za které může být osoba potrestána. Pokud k tomuto porušení dojde, můžeme přesně identifikovat původce zla, které zase vede k semknutí skupiny, která bojuje proti zlo. Osoba, která se stane obětí, ale vůbec nemusí být nositelem toho špatného. Girard porovnává své myšlenky s myšlenkami Freuda, který se vyjadřuje k zákazu incestu. Freud nejdříve říká, že zákaz je z důvodu závisti v kmeni, kdy synové zavraždili svého otce, protože se s nimi nechtěl dělit o ženy. Měli ale strach ze zavražděného otce, a tak zákaz obnovili a každý rok si vraždu rituálně připomínali.¹¹⁴ Girard na text reaguje kritikou, kdy říká, že „*Hlavním důvodem pro toto zamítnutí byl logický kruh obsažený v argumentaci týkající se sexuálního monopolu dominantního muže a následného zákazu incestu.*“¹¹⁵ Nakonec uvádí, že Freudova nejlepší intuice, kterou však nedokončil byla, když uvedl, že zákaz styku s ženami po otcově smrti byl strach z touhy o stejné ženy, který by mezi nimi mohl vyvolat válku. Girard se ale domnívá, že pokud tuto problematiku chceme pochopit, tak na existenci otce musíme zapomenout. „*Pro komunitu není důležitá identita oběti, ale její role jednotlivce aktéra či obětního beránka, a tím může ve skutečnosti být kterýkoli člen skupiny...*“¹¹⁶

¹¹² Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 98.

¹¹³ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 99-100.

¹¹⁴ Srov. KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 67.

¹¹⁵ KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 67.

¹¹⁶ KIRWAN, M.: René Girard: uvedení do díla. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 69.

3.3 VYHLEDÁVÁNÍ NEMOCÍ

Mezi schopnosti šamanů patří léčení, jak už bylo výše zmíněno. Aby mohlo probíhat, je potřeba nejprve nemoc vyhledat. Způsobem vyhledání nemocí se budu zabývat v následující podkapitole. Je také důležité si říct, co nemoc je, jaké druhy nemoci jsou, jak vznikají a jak na ně nahlízejí šamanské kultury. Tím se budu zabývat v další kapitole. Nyní už víme, jakým způsobem se šaman stává šamanem. Ukázali jsme si, že pohled autorů může být různý a stejně jako se liší každá naše společnost, tak i šamanské společnosti nejsou stejné.

Aby šaman mohl léčit, „...*musí nejprve vyléčit sám sebe*.“¹¹⁷ To je hlavní rozdíl mezi ním a západním léčením. Pokud sám neprožil nemoc, chorobu nebo krizi, nemůže mít představu o tom, co to je. Musí znát příčiny a souvislosti, aby se mohl vžít do pocitů svých pacientů a správně jim pomoci. Léčba začíná stanovením diagnózy tak, jak to známe ze západního lékařství. „...*Diagnóza je ale mnohem hlubší*...“¹¹⁸, protože šaman je ten, který zná nemocného, ale také prostředí, ve kterém žije, ví o všech věcech, které zde probíhají, může využívat transu, díky kterému navštěvuje předky a pomocné duchy, kteří ho vedou. Ve vyhledání nemocí neexistují spekulace, buď se diagnóza stanoví přesně nebo ne. Vždy jde o nemoc „celku“, nejde pouze o jeden orgán, který nefunguje, jak má. Příznaky tělesné jsou pouze jeden z projevů, ale příčina je hlouběji.¹¹⁹ Už teď nám může být jasné, že léčba v šamanismu probíhá na úplně jiné úrovni, než jsme zvyklí. Léčení je mnohem více spirituálně zaměřeno, nejde pouze o předepsání léků, ale o nalezení problémů, který může být zakořeněn hluboko v člověku a projevuje se na fyzické úrovni.

Tuvinský šaman Galsan Tschinag je názoru, že někdy, pokud chce člověka vyléčit, musí zničit jeho strnulost. Musí se snažit změnit pacientovo vnímání sebe sama a porazit tak své hranice. Léčba může probíhat jak slovy, rituály, ceremoniemi, tanci, zpěvy nebo cestami do světa snů. Člověk ale vždy musí prožít cestu, která vede ke smrti jeho staré role, díky které se může znovu narodit jako zdravý člověk.¹²⁰

Podle vegetalistů, kteří jsou experti na rostliny, je také důležité určit, jestli je nemoc původu přirozeného nebo magického. Pokud by za ni mohl člověk, pak je na

¹¹⁷ LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 31.

¹¹⁸ LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 31.

¹¹⁹ Srov. LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 31.

¹²⁰ Srov. LUPKE von, G.: Poselství šamanů. Práh, 2009. s. 32.

šamanovi zjistit, co ho vedlo k takovému jednání. Důležitým prvkem je zjištění pacientovi životní situace a jeho pohled na diagnózu. Stejně tak i jeho reflexe vlastního života, emoční a sociální stránky, ve které žije. Běžné jsou rodinné terapie, kdy dochází k léčbě spolu s partnerem nebo dětmi. Vegetalisti zdůrazňují myšlenku, že nemoc se vrací ke svému původci, které má pomoci nastolit pacientův klid a spravedlnost.¹²¹

3.4 ZPŮSOB LÉČENÍ

„...Existuje rozdíl mezi léčením a léčebným zákrokem.“¹²² Léčebný zákrok využíváme pro nápravu problému. Naopak „...proces léčení znamená mnohem víc.“¹²³ Díky léčení můžeme směřovat k proměně života člověka. Můžeme vidět několik případů lékařských zákroků, které nesouvisely s léčením, ale také léčení, kdy pacient zemřel. Léčení nemusí probíhat na fyzické úrovni, probíhá skrze nekonečno. Pokud je úspěšné, „...nalézáme mír a pohodu, posílení a propojení se vším živým.“¹²⁴

V šamanské společnosti je „...léčení považováno za víc než jen obnovu fyzického zdraví...“¹²⁵ Nemoc je znamením toho, že něco s člověkem není v pořádku na duševní úrovni. Fyzický problém znamená pouze příznak disharmonie mezi tělem a duší. Proto se setkáváme s myšlenkou, „...že prvotní zranění může být na úrovni duchovní.“¹²⁶ Šamani dokáží zjistit, zda je nemoc nebo zdraví výsledkem způsobu života, který člověk žije. Jakákoli nemoc ovlivňuje nejen fyzické tělo. Šaman si je vědom toho, že člověk se neskládá pouze z jednoho „těla“, ale z několika dalších, které „...působí na jednotlivá „já“ ...“¹²⁷ a vzájemně se ovlivňují. „Tělesné působí skrze fyzické tělo, skryté já za energetické tělo, lidské já skrze mentální tělo a vyšší já skrze tělo duševní.“¹²⁸ Jestliže dochází ke sporu mezi těmito těly, může se objevit problém v podobě poruchy nebo

¹²¹ Srov. LUNA, L. E.: Vegetalismo. Šamanismus mezi mestickým obyvatelstvem peruánské Amazonie. Praha: DharmaGaia, 2002. s. 144-145.

¹²² VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 14.

¹²³ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 14.

¹²⁴ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 14.

¹²⁵ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 221.

¹²⁶ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 221.

¹²⁷ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 222.

¹²⁸ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 222.

nemoci ve fyzickém těle. To je primární sférou tělesného já, které při ohrožení reaguje zapojením vhodných tělesných obranných mechanismů.¹²⁹

Nyní přejdu k průběhu léčby tak, jak ji popisuje Robert Murphy. „*Léčba u kmene Munduruků se velice podobá postupu u jiných jihoamerických kmenů.*“¹³⁰ Šaman si nejprve promluví s pacientem, aby mohli stanovit diagnózu. Nemoci jsou většinou „...*způsobeny zlými čarodějníky nebo zlými šamany, kteří vyrábějí malé, neviditelné předměty...*“¹³¹, které se přichytí na každého, koho se dotknou. Fungují na podobném principu jako bakterie. Na šamanovi je, aby našel příčinu a odstranil ji. Když najde postiženou část, manipuluje s ní tak, aby předmět vystoupil k povrchu, ze kterého ho vysaje.¹³²

„*Šamanská léčba je často úspěšná, poněvadž lidé opravdu někdy mohou onemocnět z nadpřirozených příčin.*“¹³³ Diagnóza dává nemoci význam, díky kterému se stává srozumitelnější a přístupnější léčbě. Domorodí léčitelé léčí člověka jako celek, ne pouze nemoc. Léčba tak funguje jako pokus o nastolení rovnováhy pro jednotlivce, ale také pro celou skupinu.¹³⁴

3.5 ŠAMANSKÉ NÁSTROJE

Pokud mluvíme o léčbě v šamanské kultuře, měli bychom se zmínit o nástrojích, které provázejí jejich životy. Nejde pouze o hmotné věci, které jsou používány při obřadech, ale také o různé látky, které mají léčivou sílu nebo napomáhají šamanům dostat se do transu, díky kterému mohou navštěvovat jiné světy a mluvit s duchy. Nyní budu odkazovat na dílo Kennetha Meadowse, který popisuje hned několik šamanských nástrojů.

Nástroje užívané šamany jsou důležitou součástí jejich života. Jsou to věci, které podporují jejich sílu a tvořivost. Prvním z nich je oltář - je to látka, která má představovat posvátné místo, kam si šaman ukládá všechny své nástroje, aby byly po ruce.¹³⁵

¹²⁹ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 222.

¹³⁰ MURPHY, R.: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon, 2004. s. 184.

¹³¹ MURPHY, R.: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon, 2004. s. 184.

¹³² Srov. MURPHY, R.: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon, 2004. s. 184-185.

¹³³ MURPHY, R.: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon, 2004. s. 185.

¹³⁴ Srov. MURPHY, R.: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon, 2004. s. 185.

¹³⁵ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 81-82.

Svíce – ta představovala důležitý nástroj převážně v historii. Její plamen má představovat světlo jako zdroj všeho, ale také naše individuální světlo.¹³⁶ „*Před šamanskou prací bychom měli zapalovat svíci jakoby z vlastního vnitřního světa.*“¹³⁷ Zapálení svíce znamená proměnu obvyčejné činnosti ve spirituální a její zhasnutí zase návrat zpět.

Buben – na buben by se mohlo nahlížet jako na velice důležitý nástroj, protože umožňuje šamanům vstup do jiného světa. Nejčastěji jde o dřevěný ruční bubínek, který je potažený zvířecí kůží. Pomocí bubnování dochází ke změně stavu vědomí a vstupu do hlubší úrovně reality.¹³⁸ „*Buben představuje také pulzující sílu spojenou se silou života. Tlukot bubnu synchronizuje tlukot srdce – rytmus naší vlastní životní síly – s rytmem kosmu, tlukotem vesmírného „srdce“.*“¹³⁹

Pero – pera si velice vážili hlavně američtí indiáni. Sloužilo převážně ke srovnání lidských vláken aury, které se mohly zamotat, a jediné pero, které tato vlákna představovala, je mohlo rozmotat.¹⁴⁰

Štít medicíny – štít nemá nic společného se štítem, který se používá jako ochrana při bojích, ale plní funkci pro oznámení posvátných záměrů. Jeho výroba může sloužit pro různé účely. Slouží jako odraz našeho já. Ukazuje nám naše poslání, které jsme se rozhodli následovat, proto se může proměňovat stejně jako se mění náš život. Díky němu navazujeme kontakt s naším vyšším já a můžeme tak plnit svůj cíl.¹⁴¹

Kyvadlo – „*Šamani různých kultur po tisíce let používali kyvadlo jako diagnostický nástroj.*“¹⁴² Stejně jako štít medicíny, tak i kyvadlo má mnoho využití.

¹³⁶ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 82.

¹³⁷ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 82.

¹³⁸ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 83.

¹³⁹ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 83.

¹⁴⁰ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 84.

¹⁴¹ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 86.

¹⁴² MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 87.

S jeho pomocí můžeme vyhledat problém, který trápí naše tělo, komunikovat s naším vědomím a podvědomím ho. využívat k nalezení různých věcí.¹⁴³

Chřestidlo – má převážně funkci, která vede k transformaci, využívá se k navození atmosféry, díky které dochází k přechodu mezi úrovněmi. Jeho zvuk má důležitý význam nejen v šamanské kultuře. V naší kultuře jeho využití můžeme vidět u malých dětí, kdy chřestítka funguje jako hračka pro uklidnění. Chřestidlo slouží jako průchod mezi světy, který je důležité pro šamanské kultury. Chřestění navozuje uvolnění mysli a otevření se spirituálnímu světu, kdy přestáváme vnímat bariéry mezi ním a hmotným světem.¹⁴⁴ „Chřestidlo lze použít i jako diagnostický nástroj při šamanské extrakční léčbě a k lokalizaci oblastí energetické nerovnováhy v člověku.“¹⁴⁵

Kuřidlo – „vykuřování“ znamená očištění od špatné energie pomocí kouře bylin. To může probíhat jak u osoby, tak i místa či prostředků. Byliny se mohou zapálit buď v nádobě, ve které mohou hořet, nebo je lze uvázat do svazku, který se následně zapálí.¹⁴⁶

Hůlka – sloužila jako znak, který znázorňoval vyšší autoritu. Podle šamanů zaznamenává osu země. Její výroba vyžaduje požádání šamana o svolení stromu, ze kterého hůl chce vyrobit, jestli z něj může vyříznout část dřeva.¹⁴⁷ „Hůlka tedy slouží k harmonizaci a soustředění energie a jejímu směřování podle vůle šaman, podobně jako laserový paprsek.“¹⁴⁸

Nástroje šamanů nejsou jediné věci, které používají pro svou práci. Nejedná se pouze o živé pomocníky, kteří pomáhají hrou na hudební nástroj nebo přípravou věcí, ale také o duchovní pomocníky. Jedná se jak o duchy mrtvých, tak i o duchy pomocných zvířat.¹⁴⁹

¹⁴³ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 87.

¹⁴⁴ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 89.

¹⁴⁵ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 89.

¹⁴⁶ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 90

¹⁴⁷ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 92.

¹⁴⁸ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 92.

¹⁴⁹ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 66.

3.5.1 POMOCNÍ DUCHOVÉ

„Když šaman vykonává svoji práci, je závislý na zvláštní osobní síle, která je obvykle umocněna jeho ochráncem a duchy pomocníky.“¹⁵⁰ Žádný šaman se bez svého ducha ochránce neobejde. Představuje pro něj sílu, díky které může ovládat spirituální síly.¹⁵¹ „Duchem ochráncem často bývá silové zvíře, spirituální bytost, která šamana nejen ochraňuje a slouží mu, ale stává se také jeho druhou identitou či alter egem.“¹⁵² To, že osoba má svého ochránce ještě neznamená, že je šamanem. Hlavní rozdíl je, že šaman je schopen s ním pracovat, vidí ho, získává od něj rady a pomoc, díky kterým může léčit. Dalšími pomocníky, které šaman má jsou duchové společníci. Těch může být několik a trvá delší dobu, než si se šamanem vytvoří pouto. Každý má jinou individuální funkci, ale spolu s ostatními duchy tvoří velkou kolektivní sílu.¹⁵³ Pokud jde o pomocné duchy zvířat, tak ti dodávají šamanovi svoje schopnosti, díky kterým je může ovládat také on sám.¹⁵⁴ „Duch jaguára udělá šamana silným a divokým. Myši nebo lasiččí duch umožní šamanovi prolézt úzkým otvorem. Ptáci a ryby zajišťují šamanovi možnost volného pohybu vzduchem a vodou.“¹⁵⁵

Pokud budeme mluvit o skupinách vegetalistů, kteří žijí na území Amazonie, můžeme vidět, že jejich svět duchů se nachází všude kolem nich v podobě přírodních sil. Tito duchové se nachází jak v džungli, tak i ve vodě a ve vzduchu, mohou na sebe brát nejrůznější podoby. Mohou se proměnit v různá zvířata, jiné šamany, anděly, lékaři atd.¹⁵⁶

Zmínila jsem pomocné duchy předků a zvířat. Je však také důležité zmínit pojem silových zvířat, která se nenachází v našem „hmotném“ světě, ale mohou být brána jako imaginární, ale přesto reálná.¹⁵⁷ „Jde o čtyři druhy síly: - síla, která podněcuje a dodává energii

- Síla, která je mocná a ovládá

¹⁵⁰ HARNER, M.: Cesta šamana. Praha: DharmaGaia, 2010. s. 61. [e-book]

¹⁵¹ Srov. HARNER, M.: Cesta šamana. Praha: DharmaGaia, 2010. s. 62. [e-book]

¹⁵² HARNER, M.: Cesta šamana. Praha: DharmaGaia, 2010. s. 62. [e-book]

¹⁵³ Srov. HARNER, M.: Cesta šamana. Praha: DharmaGaia, 2010. s. 62. [e-book]

¹⁵⁴ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 67.

¹⁵⁵ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 67.

¹⁵⁶ Srov. LUNA, L. E.: Vegetalismo. Šamanismus mezi městským obyvatelstvem peruánské Amazonie. Praha: DharmaGaia, 2002. s. 96–97.

¹⁵⁷ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 119.

- *Síla, jež je schopností nebo způsobilostí vykonat nějaký čin*
- *Síla, jež propůjčuje autoritu.*¹⁵⁸

Silové zvíře představuje zdroj energie, který funguje pomocí lidského ducha. Má všechny schopnosti svého zemského protějšku, které využívá v pozemském světě, ale vyjadřuje je lidským způsobem. Pokud se osoba dokáže napojit na tento zdroj své síly, může tedy využívat její vlastnosti. Silové zvíře má každý z nás, a to i přes to, že ho nedokážeme vnímat. Můžeme o něj z nějakého důvodu přijít, nebo nám ho může někdo ukrást.¹⁵⁹ „*Opětovné získání ztraceného silového zvířete je základní šamanskou praktikou, která má podobu léčení, jež může vrátit jednotlivci rovnováhu.*“¹⁶⁰ Pomocí silového zvířete dokážeme zvýšit naši fyzickou a psychickou energii, díky které můžeme zamezit proniknutí škodlivé energie, která může představovat nemoc nebo infekci, ať už na fyzické či psychické úrovni.¹⁶¹ Silové zvíře by nám mělo pomáhat při pochopení dovedností, které jsou třeba zlepšit nebo rozvinout. Jde tedy o to, aby se šaman naučil se svým silovým zvířetem spolupracovat a přijímat jeho energii, která má chránit jeho schopnosti, které poté může aplikovat.¹⁶²

Z hlediska mimetické roviny symbolického propojení šamana s odkazy na silová zvířata, je důležité vnímat, že šamanova moc se neustále odvozuje od jeho „zkušenosti“ sparagamtu. O tom jsem se již zmiňovala. Tím, že šaman prožije nějaký druh bolesti, při kterém trpí a dostává se do stavu velké bolesti, setkává se s pomocnými duchy, kteří ho nemocí provedou a slouží mu jako pomocná síla, která ho doprovází. Opět jde pouze o mýtus a o šamanovo uvedení se do těchto stavů. Jde o šamanské znaky jako jsou zuby, drápy a kosti, které odkazují ke sparagmatu, ve kterém se vypráví, že šaman byl rozsápán a svět byl zničen, ale on ho dal dohromady, přežil a vrátil se zpět s mocí, díky které může vykonávat šamanskou činnost. Silová zvířata a pomocní duchové slouží k zesílení důvěryhodnosti šamany, kterému propůjčují svoji sílu.

¹⁵⁸ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 119.

¹⁵⁹ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 120.

¹⁶⁰ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 119.

¹⁶¹ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 121.

¹⁶² Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 121.

4 DUŠE a „JÁ“

Zmiňovala jsem roli ducha, a tak je také důležité se zaměřit na roli duše, která se prolíná celým tématem šamanismu a jeho duchovního života. Člověk žije dvojitý život. První je ten, který žije a druhý začíná ve chvíli, kdy se dostává do snu. Podle Herberta Spencera „...může *Já opustit tělo*.“¹⁶³ Náš duch je tedy schopen cestovat a po smrti se může stále pohybovat ve světě živých a komunikovat s pozůstalými. Tato teorie byla jednou z představ o původu náboženství. Jedním z jejích představitelů byl Edward Tylor, který „...zdůrazňoval roli duše, což vedlo ke vzniku pojmu animismus sloužící k charakteristice přesvědčení, že živé i neživé objekty stejně jako lidé mohou mít duši.“¹⁶⁴ Vycházel z teorie, že během snu opouštíme naše tělo a díváme se na něj. Zůstává tu naše duchovní podstata, která se vtěluje do věcí a rostlin. Ale duchové nám také mohou ublížit, proto je třeba si je usmiřovat.¹⁶⁵ Duchové jsou důležitou součástí šamanismu, protože šamani si uvědomují, že duchové jsou jak hodní, tak i zlí. Mohou nám pomáhat, ale také ubližovat. Naopak neošamanismus se pomocnými duchy nezabývá. Nevidí je jako hrozbu, nejde o komunikaci s nimi, ani o jejich pomoc. Proto v neošamanismu neplatí sparagmos, neošaman se šamanem stává ze své vlastní vůle, protože to on sám chce.

Podle některých šamanů všichni žijeme v síti, ve které jsme propojeni. Nejde pouze o propojení s ostatními lidmi, ale také o propojení světa lidí a světa duší. Všichni jsme tudíž spojeni a jsme jedno. „*Abychom byli zdraví, a aby i planeta byla zdravá, musíme si znovu uvědomit, že jsme součástí kolektivního energetického pole, že od něj nejsme odděleni.*“¹⁶⁶

Nyní ještě přejdu k pojmu „mysl“, která s pojmem „já“ souvisí. V mysli se objevují všechny naše myšlenky a emoce. Můžeme ji rozdělit do čtyř úrovní. První z nich je: vědomá mysl – „...*je sídlem intelektu, je to něco, čím uvažujeme, abychom dospěli k závěrům, než se rozhodneme pro své činy... Vědomá mysl je myslí „já“, jež ukazujeme světu...*“.¹⁶⁷

¹⁶³ BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 25.

¹⁶⁴ BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 25.

¹⁶⁵ Srov. BOWIE, F.: Antropologie náboženství. Portál, 2008. s. 25.

¹⁶⁶ INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání. Synergie Publishing SE, 2010. s. 84.

¹⁶⁷ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 46.

Podvědomá mysl – „...jsou to pevná přesvědčení, postoje a zvyklosti, zformované předchozími podmínkami a prostředím ...nazývá se „skryté já“, protože její aktivity jsou z velké části „skryté“ v jejím nitru...“¹⁶⁸

Nevědomá mysl – udržuje v chodu naše fyzické tělo podle naší genetiky a poté podle našeho nastaveného podvědomí. Můžeme ji nazývat „...tělesným já, protože působí na té nejzákladnější úrovni lidského těla.“¹⁶⁹

Ukázali jsme si, že naše mysl tedy souvisí s naším „já“, kterému se budu věnovat nyní. Jde o „lidské já“, které je vyjádřeno skrze naši osobnost. Dále jde o „skryté já“, které nalezneme uvnitř sebe. Jsou v něm uloženy všechny naše vzpomínky a vzorce chování, které jsme během života získaly. Také máme „tělesné já“, které reaguje na základě instinktivního chování. A nakonec „vyšší já“. To je nejdůležitější, protože vidí vše v nás.¹⁷⁰

4.1 ROLE DUŠE V ŠAMANISMU

Podle některých autorů, jako je třeba Sandra Ingerman a Hank Wesselman, by se na šamanismus mohlo nahlížet jako na animismus právě z důvodu víry v existenci duší. Šamani jsou schopni tuto duši vidět a komunikovat s ní stejně tak, jako jsou schopni komunikovat se svými pomocnými duchy nebo s duchy svých předků, kteří mu pomáhají na jeho cestě.¹⁷¹ Mohli bychom říct, že každá víra se potýká s problémem vysvětlení podstaty ducha. V šamanismu je „...zachycen jako „skutečné jádro“ fenoménu, které dělá živočicha živočichem, nebo nástrojem. Duch může být stejně tak vědomím: výtvar, strom, skála...“¹⁷² Jak už jsme si ukázali, duchové nejsou vždy hodní, někdy mohou způsobovat různé nemoci a plést se do života lidí. Mohou pociťovat stejné emoce, mít hlad nebo žárlit. Také jsou schopni lidem předávat své schopnosti, které pomáhají, ale také jsou schopni ublížit. Duši můžeme považovat za obraz našeho těla. Je schopna toto tělo opustit, pokud k tomu má podmínky, jako je třeba smrt nebo sen. V případě snu se

¹⁶⁸ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 46-47.

¹⁶⁹ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 47.

¹⁷⁰ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 47-48.

¹⁷¹ Srov. INGERMAN, S., WESSELMAN, H.: Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání. Synergie Publishing SE, 2010. s. 85.

¹⁷² VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 12.

duše volně pohybuje, a nakonec se vrací zpět.¹⁷³ Také během dosažení transu dochází k jejímu pohybu. Její cesty probíhají mezi různými světy „...duše, která se „toulá“, představuje lidské svědomí, ale duše, která zůstala, udržuje v chodu metabolismus těla.“¹⁷⁴

Duch prochází každodenním životem šamana. Pokud věříme, že duchové jsou schopni ovlivňovat náš život, je nám jasné, že pokud dochází k jeho nerovnováze, je na šamanovi, aby vycestoval do světa duchů a domluvil jim, aby změnili své chování vůči nám.¹⁷⁵ Tento přístup je důležitý pro šamanskou léčbu.

Také zde bych uvedla spojitost mezi vyvoláním šamana a utrpením, které prožívá, ale díky kterému získává pomoc a sílu od pomocných duchů, kteří ho doprovázejí na jeho šamanské cestě. Tím, že se šaman dostává do změněných stavů vědomí a prochází rituálem rozsápání, získává moc nad pomocnými duchy, kteří mu pomáhají, schopnost je vidět, mluvit s nimi a půjčovat si jejich sílu. Můžeme zmínit sparagmos, díky kterému šaman získává svou autoritu, protože on je ten, který trpěl, ten, který přežil roztrhání světa a znovu ho spojil.

5 NEOŠAMANISMUS

V současné době dochází k prolínání náboženských prvků, se kterým se můžeme setkat každý den. Nedochází pouze k prolínání jedné kultury do druhé, ale také k navrácení zapomenutých tradic, které jsou považovány za ztracené. Z tohoto pohledu můžeme nahlížet na šamanismus, který prochází „obnovou“ v podobě neošamanismu.¹⁷⁶

„Neošamanismus jako fenomén současného náboženství si bere mnoho aspektů světónázoru i praxe z popisů v etnografické literatuře. ...neošamani často vytvářejí své vlastní improvizované rituály a postupy, vypůjčují si prvky víry a rituálních úkonů z tradic, které jsou pro ně cizí, a které poznali skrze spisy antropologů nebo (v dnešní době) prostřednictvím turismu.“¹⁷⁷ K jeho zrození, které proběhlo v sedmdesátých letech v USA a Evropě, přispěla drogová kultura šedesátých let a „...zájem o neevropská náboženství, s činností ochránců přírody, s odnožemi hnutí New Age a různými formami

¹⁷³ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 12-13.

¹⁷⁴ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 14.

¹⁷⁵ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 15.

¹⁷⁶ Srov. LUŽNÝ, D.: Neošamanismus – postmoderní techniky extáze. S. 169-170.
<https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/124721.pdf>

¹⁷⁷ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 312-313.

svépomoci a seberealizace.“¹⁷⁸ S tímto novým přístupem také vzniká spousta problémů. Šamanismus je považován za tradiční kulturu, která nemá nic společného s novými hodnotami hnutí New Age, které zahrnují „...*vegetariánství, feminismus nebo snahu vyloučit z léčení magii.*“¹⁷⁹ Z tohoto důvodu by mohlo dojít ke střetu mezi tradičními šamanskými společnostmi, které neumí žít podle nových hodnot a „novými“ šamany.¹⁸⁰

5.1 HISTORIE NEOŠAMANISMU

Předpokládá se, že vývin lidské kultury, který začínal původními lovecko-sběračskými společnostmi až po první civilizace, byl provázen mytologií, kdy „...*převládaly mýtické představy spojené se šamanismem. Cambellovy průzkumy propagovaly myšlenku, že lidské kultury se vyznačují určitými společnými rysy – kolektivním nevědomím, do určité míry společné všem lidem.*“¹⁸¹ Proto šlo o snahu ukázat lidem, že je možné srovnat západní prvky náboženství s nezápadními a brát je jako „...*součást širšího kulturního dědictví lidstva.*“¹⁸² Pokud na formy náboženství budeme nahlížet jako na celek, snadno můžeme dojít k závěru, že je možné je přebírat a kombinovat různé prvky, které vytvářejí nové směry.¹⁸³

Další důležitou postavou neošamanismu je Carlos Castaneda, který ovlivnil velké množství svých čtenářů a stál za jejich obratem k hnutí New Age. Je to postava, která stojí za klíčovými myšlenkami neošamanismu, ale také prvky New Age. Ve svých knihách zmiňuje svého učitele Dona Juana, od kterého získal své vědomosti. Vyjadřuje se k užívání psychotropních látek, které mají na svědomí změnu stavu vědomí, díky které člověk může cestovat za „...*hranice sebe samého.*“¹⁸⁴ Uvádí, že pokud osoba bude trénovat svou mysl, může se naučit cestovat mezi světy a najít tak svého pomocného ducha, kterého je neustále potřeba navštěvovat stejně tak, jako je potřeba cestovat mezi světy. Jen díky tomu se z něj může stát jiným člověkem.¹⁸⁵ V jeho díle se ale objevuje mnoho nesrovnalostí a čtenáři ho začínají brát spíše jako vymyšlené vyprávění.¹⁸⁶ S tímto poznatkem bychom mohli narazit na problematiku, která se týká užívání drog, o které se

¹⁷⁸ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 151.

¹⁷⁹ VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 151.

¹⁸⁰ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 151.

¹⁸¹ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 314.

¹⁸² DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 314.

¹⁸³ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 314.

¹⁸⁴ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 315.

¹⁸⁵ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 315.

¹⁸⁶ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 316.

ve své práci zmiňuje Dušan Lužný. K jejich užívání se přímo nevyjadřuje, ale zdůrazňuje jejich fungování.

V souvislosti s šamanismem užívání látek, které navozují změnu stavu vědomí úzce souvisí. Je třeba odlišit ty, které slouží k duchovním účelům od těch, které bereme jako běžnou součást našeho života. „*Cílem požívání psychedelických látek k náboženským účelům je stav změněného vnímání a mimořádných zážitků, které označujeme jako psychedelická zkušenost. Tato zkušenost má za následek změnu obrazu světa a proměnu jedince.*“¹⁸⁷ Neošamanismus je proud dvacátého století. Snaží se najít alternativní kulturní vzorce k dominantním kulturám, jejichž vzorce nepřijímají. „*Již v 60. letech byly zřetelně patrné její základní dimenze: a) Na rovině kulturní došlo ke zvýšení interkulturní vnímavosti a otevřenosti vůči vlivům jiných kultur. ...b) Na rovině sociální se formou radikálního politického protestu...hledala alternativa vůči mechanismům dominantní společnosti, zvláště pak v oblasti politiky a ekonomiky. ...c) Na rovině individuální se úsilí orientovalo na „obrodu“ individuálního Já a interpersonálních vazeb.*“¹⁸⁸

Oproti názoru Castanedy, Michael Harner, jako další postava, která přispěla k novému směru, ve svých příručkách popisuje, že jeho žáci se nesnaží hrát si na šamany. Pouze se otevírají novým zkušenostem, které jsou pro ně smysluplné z důvodu napojení na přírodu a životní prostředí, ke kterým mají úctu, ale také z důvodu „...nahrazení náboženského dogmatu zkušeností z první ruky.“¹⁸⁹ Harner o šamanismu říká, že je „...metodologií, nikoli náboženstvím a jako takový se jej mohou učit a mohou jej praktikovat lidé jakéhokoli náboženství nebo kulturního pozadí, za předpokladu, že jsou otevření učení skrze zkušenost, které prosazoval a dokázal Castaneda.“¹⁹⁰

5.2 CHARAKTERISTICKÉ RYSY

Každý jedinec, který se neošamanismu věnuje se liší, ale i tak můžeme nalézt nějaké společné rysy. Jedním z nich je volba každého přidat se k tomuto směru. Jak už jsem zmiňovala, tradiční šamanismus se zaměřuje na jiné formy vyvolení než neošamanismus. Mezi neošamany jsou nejčastěji lidé, kteří hledají novou cestu pro svůj duchovní rozvoj nebo jen chtějí vyzkoušet něco nového. Jde tedy o vyvolení z „...vlastní vůle

¹⁸⁷ Srov. LUŽNÝ, D.: Neošamanismus – postmoderní techniky extáze. S. 171.

<https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/124721.pdf>

¹⁸⁸ LUŽNÝ, D.: Neošamanismus – postmoderní techniky extáze. S. 173. Dostupné z:

<https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/124721.pdf>

¹⁸⁹ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 317.

¹⁹⁰ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 317.

praktikujícího.¹⁹¹ Také individuální přístup k získávání zkušeností by se dal považovat za jeden z rysů, který se současně podobá tradičnímu šamanismu. Naopak pohled na kosmologii je hlavním rozdílem mezi šamanismem a neošamanismem. Dalo by se uvést, že šamani „...sdílejí ... jednotné chápání kosmu a jeho úrovní či vrstev.“¹⁹² Neošamani vidí kosmos z jiných pohledů, které poskytují svým klientům tak, aby si každý mohl vybrat teorii, která mu vyhovuje nejvíce.¹⁹³

Jako zdroj neošamanismu můžeme brát prvky různých kultur. Někteří trvají na tom, že neošamanismus vznikl pouze z šamanského dědictví. Jiní naopak dávají najevo tradice jako třeba „...astrologii, jógu, léčbu krystaly, putování minulými životy, rozborů aury nebo zdravou výživu.“¹⁹⁴

5.3 OTÁZKA KULTURNÍ APROPRIACE

Vznik neošamanismu může také vést ke vzniku konfliktu mezi původními šamanskými kmeny a neošamany, kteří přebírají a volně manipulují s prvky šamanismu. Jde o přivlastnění prvků, na základě povrchního poznání, které považují za klíčové. Na tomto základě si neošamani zakládají svoji prestiž a moc, kterou původní kmeny budovaly tisíce let. Může se stát, že „...poruší prastaré systémy utajení nebo vlastnických práv, které omezovaly přístup k těmto tradicím v minulosti.“¹⁹⁵ Domorodé kultury se dostávají na okraj společnosti a jsou nuceny se přizpůsobovat změnám. To způsobuje vlny hněvu, které se mohou stát problematické pro chod společnosti.¹⁹⁶ Na tyto krádeže upozorňují převážně členové domorodých kultur, kteří neošamany označují jako „...umělohmotné medicinmany/šamany ...zvláštní urážkou jsou vedoucí workshopů, kteří předstírají domorodý původ nebo identitu, a přitom ve skutečnosti žádné takové pouto nemají.“¹⁹⁷ Svými přednáškami se uchylují ke stereotypům, ze kterých se stávají charakteristické rysy. Tyto stereotypy tvoří další představy, které se mnohdy odlišují od současných domorodých kultur.¹⁹⁸ Zde můžeme odkázat na mimetické mechanismy, které jsou kultuře vlastní. Dvě skupiny touží po stejném uznání, po stejných hodnotách, ale jedna skupina se tyto hodnoty snaží od druhé skupiny přivlastnit a předělat si je podle

¹⁹¹ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 320-321.

¹⁹² DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 322.

¹⁹³ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 322.

¹⁹⁴ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 325.

¹⁹⁵ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 326.

¹⁹⁶ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 326.

¹⁹⁷ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 327.

¹⁹⁸ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 327.

svého. To vede opět k mimetické krizi, která může být zažehnána pouze označením oběti, na kterou se svalí všechna vina, a tím bude opět nastolen mír ve společnosti. V tomto případě bychom mohli za oběť označit vedení společnosti, která dovolila neošamanům proniknout do původní společnosti a ukrást jim jejich zvyky a hodnoty. Také se ukazují znaky apropiace, kdy jde o touhu nejen přivlastnit si znaky šamanství, ale stát se šamanem. Stát se druhým podle námi zvoleného vzoru.¹⁹⁹

Pokud se snažíme přijít na důvody, které vedou k individuální touze po náboženském rozvoji, odpověď můžeme nalézt ve změně myšlení, které bylo nejvíce viditelné v šedesátých letech dvacátého století, kdy někteří lidé odmítali dosavadní společenské postoje. Materiální nebo sociální hodnoty pro ně neměly takový význam, a proto se začali obracet do svého nitra a ke způsobu života, který je dělal šťastnými nejen po materiální stránce.

5.4 HNUTÍ NEW AGE

Hnutí New Age prolíná různé prvky aktivit, které souvisí s neošamanismem. „*Je spojeno mimo jiné s hnutím lidských potenci, čarodějnictvím či neo-paganismem a samozřejmě léčitelstvím, které samo představuje jistou formu šamanismu.*“²⁰⁰ Můžeme také použít definici, která zahrnuje hluboký prožitek osobní transformace, kterou prožívají jeho vyznavači.²⁰¹

Hnutí se také snažilo o „...realizaci svého Já rozvíjením svého Vnitřního dítěte, uspokojením svých hlubokých emocionálních potřeb a zkoumáním svých osobních psychologických hybatelů.“²⁰² New Age se lidem snaží pomoci dosáhnout jejich cílů pomocí individuálních přístupů, které jsou přístupné všem. Nezáleží na tom, jakým způsobem člověk věří, jde převážně o jeho osobní cíle a volby.²⁰³

5.5 ZNAKY NEW AGE

Představitelé New Age tvrdí, že je vyjádřením něčeho, co je tu již po tisíciletí. Jde o spojení organizací, které jsou spolu propojeny různými zájmy, které ale nemají strukturu

¹⁹⁹ Srov. Oughourlian, J. M.: The Genesis of Desire. Michigan State University Press, 2009. s. 26.

²⁰⁰ LUŽNÝ, D.: Neošamanismus – postmoderní techniky extáze. s. 179. [online] Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/124721.pdf>

²⁰¹ Srov. LUŽNÝ, D.: Neošamanismus – postmoderní techniky extáze. s. 179. [online] Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/124721.pdf>

²⁰² DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 328.

²⁰³ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 328.

a nejsou řízeny.²⁰⁴ Svým způsobem se na něj můžeme dívat i jako na něco nového. Jde o obrat k východní filosofii, která má pomoci lidem s řešením jejich potřeb. Inspirace nachází v buddhismu a popisuje Dalajlámu jako duchovního vůdce, který cestuje po světě a přednáší lidem. Dochází k poznání, že určitá forma buddhismu se stává důležitou myšlenkou pro New Age. Pro buddhismus je zásadní postavou Buddha. Byl to hinduistický šlechtic, který od hinduismu odešel a snažil se nalézt nějaké uspokojení ve svém životě. Ve chvíli, kdy se stal osvíceným, došel k poznání, že jediným východiskem z utrpení je dosažení nirvány, kdy člověk již necítí žádné touhy. Pokud člověk nirvány dosáhne, znamená to, že už se nebude znovu reinkarnovat. Hnutí New Age reinkarnaci nevidí jako věčné utrpení, ze kterého se snažíme dostat, ale jako něco přitažlivého. Utrpení je popisováno jako nový duchovní zážitek, který zaručí vývoj ducha.²⁰⁵ Víra v reinkarnaci je tedy jeden ze znaků hnutí.

Dalším znakem je víra v duchy. New Age vyhází z učení různých duchovních osob, které říkají, že jsou schopny cestovat mezi světy a komunikovat s duchy, kteří nám takto předávají různá poselství.²⁰⁶ Také obrat k sobě je považován za znak New Age. Protože v buddhismu nenajdeme víru v Boha a New Age z buddhismu z velké většiny vychází, je hnutí přitažlivé pro každého, kdo se snaží najít svoji cestu bez pomoci Boha.²⁰⁷

Na hnutí New Age se také může nahlížet jako na „...*dlouhodobou lidskou tendenci k náboženskému experimentování*.“²⁰⁸ Někteří se přidávají k jiným náboženským hnutím, se kterými sdílí a rozvíjejí své přesvědčení, jiní zůstávají u svého individuálního rozvoje.²⁰⁹ Neošamanismus, který je součástí proudů New Age, se drží své snahy o obnovení šamanských tradic, ze kterých se snaží čerpat. Na konci dvacátého století jsme se mohli setkat se snahou „...*zavést šamanské tradice tam, kde neexistovaly po celá staletí či déle*.“²¹⁰ Šlo o snahu zavést nové hodnoty, které měly odrážet a zároveň proměňovat šamanismus.²¹¹ Neošamanismus je problematický jev pro tradiční šamanské kultury. Mluvíme „...*o složitostech zachování a udržení kultury, o exoticizaci a asimilaci, a to*

²⁰⁴ Srov. KENNETH, W.: Tajemství New Age. Praha: Advent-Orion, 1996. s. 15.

²⁰⁵ Srov. KENNETH, W.: Tajemství New Age. Praha: Advent-Orion, 1996. s. 17-19.

²⁰⁶ Srov. KENNETH, W.: Tajemství New Age. Praha: Advent-Orion, 1996. s. 19.

²⁰⁷ Srov. KENNETH, W.: Tajemství New Age. Praha: Advent-Orion, 1996. s. 20.

²⁰⁸ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 329.

²⁰⁹ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 329.

²¹⁰ DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 337.

²¹¹ Srov. DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 337.

zejména ve vztahu k nově vznikajícím ekonomickým prostorům, jako jsou vzdělávání, cestovní ruch a prezentace kulturního dědictví.“²¹²

5.6 SPIRITUÁLNÍ KONSPIRACISMUS

Konspiracismus se objevuje nejen ve světské rozměru konstrukce společenské reality, ale podle výzkumů také v některých náboženských tradicích, jak můžeme vidět ve sborníku *Salve*. Může být velmi nebezpečný a dá se s ním snadno manipulovat.²¹³ Konspirační teorie můžeme považovat za teorii odhalující skryté souvislosti utváření společenské reality a podstaty dění. S tím souvisí také teorie odhalující tzv. skrytou podstatu podstaty bytí. Velmi často se odvolávají na zjednodušené a reduktivní výklady významných psychologických teorií. Například teorie C.G. Junga o tzv. bytostném Já, božském Já atp. Odtud pramení mnohá utkvělá přesvědčení o vlastní zkušenosti s Božstvím, na kterých je založeno nekritické přilnutí k nějaké nauce nebo způsobu vidění reality. Skrze konspirační teorie získáváme pocit moci a kontroly nad realitou, právě tím, že objevujeme příčiny zla a skrytých pravd. Pokud člověk věří konspiracím, získává kontrolu nad tím, co se děje. S tím vzniká problém, kdy osoba zůstává ve svém světě iluzí, který jim ukazuje, že všechno kolem nich je špatné, ale oni jsou ti dobří.²¹⁴ Tomuto tématu se věnuje časopis *Dingir*, který píše o neošamanech a jejich pohledu na koronavirovou krizi. Tak jako všechny, tak i je zasáhla vlna zákazů a nutnost rušení všech akcí. Docházelo převážně k online setkání a workshopům. Příchod krizi ale vidí jako možnost transformace. Jako příchod něčeho nového, aby k tomu mohlo dojít, je nutné, aby původní systém padl. Protože neošamanismus „... je jakožto součást hnutí *New Age* spjat s ekologickým aktivismem“,“²¹⁵ dala by se krize koronaviru brát jako dopad našeho zacházení s planetou. Pokud si nebudeme vážit toho, co nám Příroda dává, bude se bránit a dávat nám důležité životní lekce, díky kterým si máme uvědomit, že potřebuje naši pozornost, a že nám pouze dává příležitost ke změně, kterou my jako lidé nejsme schopni podstoupit. Nakonec nezáleží na vzniku koronaviru, ale o jeho „poselství“, které šamani skrze něj vnímají. Jde o napojení se do jiné dimenze nebo přechodu do „Nové Země“. Čeští šamani v krizi vidí možnost návratu zpět k sobě. Změnit svůj přístup k životu, díky

²¹² DUBOIS, T.: Úvod do šamanismu. Praha: Volnox Globator, 2011. s. 342.

²¹³ Srov. DINGIR: Konspiracismus není jen tak zadarmo. [online] Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2023/03/konspiracismus-neni-jen-tak-zadarmo-vychazi-dingir-1-2023/>

²¹⁴ Srov. DINGIR: Konspirační teorie jsou obranné konstrukty. [online] Dostupné z: <https://www.dingir.cz/cislo/16/2/konspiracni-teorie-jsou-obranne-konstrukty.pdf>

²¹⁵ DINGIR: Čeští šamané a koronavirus: příležitost k transformaci. [online] Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2020/04/cesti-samani-a-koronavirus-prilezitost-k-transformaci/>

kterému můžeme změnit celé lidstvo. Udržovat si a šířit pozitivní náladu a pomáhat. Také návrat zpět k přírodě a žít v souladu s ní tak, jako naši předci by mohl být vzkaz této situace. Nejdůležitější však je, žít beze strachu a šířit kolem sebe lásku.²¹⁶

V této chvíli můžeme vidět, že hnutí New Age s neošamanismem úzce souvisí. Oba směry se snaží dát lidem nový pohled na víru, která je individuální a může se kombinovat s prvky různých náboženských hnutí tak, jak to člověk potřebuje. Není tu nutnost vybrat si jednu jedinou víru, kterou se budeme řídit. Jde o obrat do svého nitra, ve kterém se člověk snaží najít sám sebe a své místo. V tématu konspiracismu jde o vyšší poznání, které osoba získává, které někdo jiný tají. V souvislosti s koronavirovou krizí můžeme vidět převážně touhu po zdraví.

6 ENERGETICKÉ LÉČENÍ

Nyní se dostávám k tématu energie a všeho, co s ní souvisí. Léčení pomocí energie by se dalo považovat za „fenomén“ dnešního New Age, kdy jde převážně o napojení se na sebe a své myšlenky, změnit energii kolem sebe a tím také změnit svůj život. S tím také souvisí otázka čaker a emocí, které jsou schopny ovlivnit naše energetické pole. V kapitole o neošamanismu a New Age jsem vysvětlila, co je to kulturní apropiace, se kterou se zde setkáváme. Léčení energií není šamanská věc. Práci s energií můžeme vidět například v hinduismu nebo v Číně. Toto téma rozebírá ve svých dílech Alberto Villoldo, který spolupracoval s šamanskými kmeny v Americe, z jehož děl budu převážně čerpat. Také zmiňuji autora Bradleyho Nelsona, kterého bych zařadila do hnutí New Age. Ten převážně pracuje s emocemi a energií s nimi spojenou.

6.1 ENERGIE KOLEM NÁS

„Všichni jsme vnitřně prostoupeni energiemi. Jsou to jak energie mechanické, materiální..., tak i energie nemateriální, nehmotné...“²¹⁷ Mezi energií hmotnou můžeme zařadit proudění krve, dýchání nebo tlukot srdce. Mezi nehmotnou patří hlavně myšlenky, pocity a emoce.²¹⁸ Každá živá bytost má kolem sebe „...světelné energetické pole, které obklopuje naše fyzické tělo ...“²¹⁹, toto pole tu bylo již od počátku věků. „Tvoří jednotu

²¹⁶ Srov. DINGIR: Čeští šamané a koronavirus: příležitost k transformaci. [online] Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2020/04/cesti-samani-a-koronavirus-prilezitost-k-transformaci/>

²¹⁷ RAKUŠANOVI, H. a J.: Aura, čakry a sebeléčení. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2022. s. 10.

²¹⁸ RAKUŠANOVI, H. a J.: Aura, čakry a sebeléčení. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2022. s. 10.

²¹⁹ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 36.

s neprojeveným světlem Stvoření a potrvá do nekonečna.“²²⁰ Joe Dispenza říká, že tato energie je nositelem určitých informací, které vysíláme, ale také přijímáme. Součástí energii jsou také emoce. Některé osoby, které jsou ovlivněny svými emocemi, vysílají silnou energii, která odráží právě tyto emoce. Pokud tyto pocity cítíme každý den, stále dokola prožíváme naši minulost, čímž stále přitahujeme a vyzařujeme stejnou energii, která tvoří naši budoucnost. Pokud tedy chceme změnit něco ve svém životě, nejdříve musíme proměnit energii, kterou ze sebe vyzařujeme.²²¹ Směru, kterému dáváme naši pozornost, směřujeme také naši energii. Pokud se hned na začátku dne zabýváme věcmi a lidmi, se kterými máme pracovat, a kterým se máme věnovat, naše energie se rozdělí a poté se od nás vzdaluje. Nezbývá nám tedy dostatek energie pro vytváření věcí, které jsou pro nás důležité.²²² Podobnou myšlenku vyjádřil také Meadows tím, že každý z nás si vytváří svoji vlastní cestu nejen podle našich skutků, ale také pomocí myšlenek, které udávají směr našim cílům. Z důvodu propojení pomocí energetického pole nedochází k ovlivnění pouze nás samotných, ale také k ovlivnění všech okolo nás.²²³

Alberto Villoldo ve svých příručkách uvádí význam otisků, které jsou obsaženy v našem energetickém poli. „*Světelné energetické pole je neviditelná matrice podávající informace o anatomii těla... skládá se ze čtyř vrstev vycházejících z fyzického těla. Je to: 1. kauzální úroveň (Duch), 2. duševní úroveň (známá také jako éterické tělo či duše), 3. mentálně-emocionální úroveň (mysl), 4. fyzická úroveň (tělo).*“²²⁴ Všechny tyto vrstvy vyzařují svoji vlastní energii.²²⁵ Naše pole také zaznamenává všechny vzpomínky a jednání nejen naše, ale také našich předků. Některé dokonce mohou pocházet z našich minulých životů. To znamená, že v sobě uchovává také všechnu bolest, nemoci, ale také traumata. Tyto otisky, které v sobě máme nám ukazují cestu, po které půjdeme. Otevírají nám dveře k tomu, „...*abychom znovu utvářeli bolestná dramata a srdcervoucí setkání, a nakonec vstupovali do situací, v nichž můžeme léčit prastará zranění duše.*“²²⁶ Otisky

²²⁰ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 36.

²²¹ Srov. DISPENZA, J.: Probud'te své božství. Praha: Anch books, 2020. s. 72-74.

²²² Srov. DISPENZA, J.: Probud'te své božství. Praha: Anch books, 2020. s. 86-87.

²²³ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 59.

²²⁴ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 38-39.

²²⁵ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 39.

²²⁶ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 40.

předávají své informace čakrám, které dávají řád našemu fyzickému a emocionálnímu světu. „*Světelné energetické pole obsahuje šablonu způsobu, jakým žijeme, stárneme, léčíme se, i jak pravděpodobně zemřeme.*“²²⁷ O čakrách se zmíním v podkapitole: Léčení pomocí energie.

6.2 POHLED ŠAMANŮ NA ENERGII

„*Šaman se identifikuje s energií, jejíž podstatou je nekonečno.*“²²⁸ Všechny živé bytosti jsou propojeny vlnou energie, kterou náš mozek vnímá jako obrazy, které můžeme vidět kolem sebe. Některé energie však nejsme schopni zachytit, protože existují mimo náš fyzický svět. Můžeme vnímat, že jsou, ale nemůžeme je cítit našimi smysly. „*Na některé z těchto „skrytých“ energií se nicméně můžeme naladit a citlivě vnímat věci, které většina lidí nedovede zachytit.*“²²⁹ Toho můžeme dosáhnout dvěma způsoby. Za prvé je to využití smyslů, kterými bychom byli schopni zachytit vibrace energií kolem nás a za druhé trénováním „...*vnitřních receptorů*...“²³⁰, díky kterým můžeme vnímat další světy.²³¹ Šaman necítí pouze energii, ale je také schopen vnímat auru člověka. Je důležité ji vnímat také hmatem.²³² „...*aura je bioplasmatickým energetickým polem, jež obklopuje živou formu a podobně jako vítr je ve stavu neustálého pohybu a změny, přičemž jej obvykle nevidíme, protože jeho frekvence přesahují limity normálního zraku.*“²³³ Šamani věří principu, výměny energie. Je důležité, abychom pokaždé, když si z přírody něco vezmeme, abychom něco dali zpět. Šamanismus se týká „...*celého Bytí.*“²³⁴

6.3 PRÁCE S ENERGIÍ

Podle Meadowse síla, která je obsažena v těle šamanů, se může nacházet také v nás. „*Naše vnitřní zdroje zahrnují moc myšlení a imaginace a tvořivou sílu naší duchovnosti*“

²²⁷ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 40.

²²⁸ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 3.

²²⁹ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 15.

²³⁰ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 15.

²³¹ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 15.

²³² Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 20.

²³³ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 17.

²³⁴ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 27.

energie. ²³⁵ Šamanský svět je napojený na energie, které jsou všude kolem. Tato energie přináší život do každého živého organismu. ²³⁶ „*My sami jsme sítí, propojenou se všemi ostatními sítěmi uvnitř velké sítě, jejíž jsme součástí.*“ ²³⁷ Tímto se dostáváme k šamanskému pojetí světa, ve kterém jsme všichni spojeni. ²³⁸ Tento postoj zaujímá i Alberto Villoldo. Pokud se chceme naučit ovládat vyšší úroveň vnímání, musíme pochopit, jak funguje naše duše, mysl a emoce, a jak souvisí se světelným energetickým polem, které vyzařujeme. „*Světelné energetické pole je prvotní vtisk, který formuje naše životy, obsahuje kroniky se záznamy bolesti, utrpení i cesty léčení.*“ ²³⁹ Tyto otisky jsou důležité pro pochopení našich nemocí. Pokud se naučíme pracovat s naší energií a čakrami, můžeme ovládnout i úroveň vnímání. ²⁴⁰ Můžeme vidět, že tento přístup již nemá nic společného s původním šamanismem, o kterém jsem psala na začátku práce. Získání šamanské síly je dlouhodobý proces, který se nedá naučit hned. Šaman se snaží poznávat svět a přírodu, aby v něm mohl působit. Učí se spolupracovat s pomocnými duchy, s jejichž pomocí může vykonávat svoji činnost. Aby však získal jejich sílu, podstupuje bolestivé rituály, které pravidelně opakuje. ²⁴¹ Opět bychom mohli mluvit o kulturní krádeži. Můžeme vidět, že postoj, který Meadows a Villoldo zaujímá k síle a duchovní energii, je pouze převzatá část původního šamanismu, který staví na moci odvozené od duchů. Neošamanismus si neuvědomuje rizika, která s mocí souvisí. Tím, že mluví o síle, která je obsažena v každém z nás znehodnocují význam šamanských rituálů, kteří je podstupují, aby této moci dosáhli.

Nyní se zaměříme na roli čaker, jejichž roli v šamanismu také nenajdeme. Čaker, nebo také energetických center, máme sedm, ale šamani jich uznávají devět. ²⁴² „*Každá čakra je kotoučem vířícího světla, vystupuje pár centimetrů před tělo a otáčí se ve směru hodinových ručiček.*“ ²⁴³ První čakra znamená spojení se Zemí. Druhá čakra vyobrazuje naše pocity, emoce, sebeúcta a láska. Třetí čakra ukazuje naše Já, které se projevuje

²³⁵ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 13.

²³⁶ Srov. MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 59.

²³⁷ MEADOWS, K.: Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním. Praha: Maitrea, 2018. s. 59.

²³⁸ Srov. VILLOLDO, A.: Čtyři vhledy. Praha: Maitrea, 2019. s. 35.

²³⁹ VILLOLDO, A.: Čtyři vhledy. Praha: Maitrea, 2019. s. 35.

²⁴⁰ Srov. VILLOLDO, A.: Čtyři vhledy. Praha: Maitrea, 2019. s. 35-36.

²⁴¹ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 22.

²⁴² Srov. VILLOLDO, A.: Čtyři vhledy. Praha: Maitrea, 2019. s. 36-37.

²⁴³ VILLOLDO, A.: Čtyři vhledy. Praha: Maitrea, 2019. s. 37.

navenek. Čtvrtá čakra se nachází v našem středu a pomáhá nám otevřít se okolí a projevit lásku. Pátá čakra znamená komunikaci. Šestá je umístěna uprostřed čela, kde sídlí naše božské aspekty. Čakra sedmá, která nás pojí s nebem. Osmá čakra se nachází nad hlavou a je naše spojení s duší. Devátá čakra je Duch, ve kterém jsme všichni jedno.²⁴⁴ Abychom s nimi mohli pracovat, je třeba je nejdříve vyčistit od negativní energie. Zablockovaná čakra znamená, že jí nemůže proudit energie. Proto je důležité podstoupit cvičení pro jejich vyčištění. Při odblokování můžeme vnímat různé emoce, které se k nim pojí.²⁴⁵ Aby nám čakry fungovaly správně, je třeba cvičení na jejich čištění provádět. „Čistá čakra dokáže nasávat přírodní energii, doplňovat zásoby světelného energetického pole a udržet nás tak při výjimečném zdraví.“²⁴⁶ Jak jsem uváděla v kapitole neošamanismu, jde o kulturní apropiaci nebo podle mimetické teorie o snahu převzít kulturní znaky nějaké skupiny a považovat je za vlastní.

6.4 LÉČENÍ POMOCÍ ENERGIE

Pokud mluvíme o energetickém léčení, je třeba uvést, že způsob, o kterém se zde zmiňuji je pouze technikou alternativní medicíny založené na osobní zkušenosti některých autorů jako je například Bradley Nelson nebo právě Alberto Villoldo, kteří se zabývají léčbou, kterou se pomocí jejich knih můžeme naučit a praktikovat i my. V této podkapitole zmíním jejich myšlenky a jejich teorie léčení.

Bradley Nelson uvádí definici energetického léčení a zmiňuje, že „*Léčení pomocí energie je jednou z nejstarších praktik známých v dnešním světě. Od doby 4000 let před Kristem léčitelé chápali, že naše zdraví velmi závisí na kvalitě energie, která prochází a vytváří naše tělo.*“²⁴⁷ Jde o hypotézu, o které nejsme schopni říct, jestli je pravdivá nebo nikoli.

Jestliže chceme léčit pomocí energie, nejdříve musíme zjistit důvod, proč je třeba léčit. V předchozí podkapitole jsem vysvětlila, jak moc nás ovlivňují otisky zaznamenané v našem energetickém poli. Pokud v sobě máme nějaká nevy léčená traumata, přebývají v nás a zanechávají stopy v našem těle.²⁴⁸ Již od našeho početí se v nás ukládají všechny

²⁴⁴ Srov. VILLOLDO, A.: Čtyři vhledy. Praha: Maitrea, 2019. s. 37-39.

²⁴⁵ Srov. VILLOLDO, A.: Čtyři vhledy. Praha: Maitrea, 2019. s. 40-41.

²⁴⁶ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 49.

²⁴⁷ NELSON, B.: Emoční kod. Praha: Citadella, 2015. s. 51.

²⁴⁸ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 49-50.

otisky z minulých životů. Na nás je, abychom zjistili, kde přesně jsou uchovány, abychom mohli ty špatné vymazat a plně se uzdravit. Pokud nám nevyhovuje náš způsob života a snažíme se jej změnit, je to obtížné, pokud nejdříve nevyčistíme světelné energetické pole od všech „nečistot“.²⁴⁹ „*Otisky vznikají tehdy, když se negativní emoce spojené s traumatem nevyléčí.*“²⁵⁰ Otisky, jak už jsem výše psala mohou být odrazem nějakého z našich minulých životů, nebo si ho můžeme vytvořit sami, pokud se nám stane nějaká traumatická věc. Dostávají nás do situací, ve kterých potkáváme lidi, jež máme potkat nebo se nám stane situace, kterou máme prožít.²⁵¹ „*Šaman se soustředí na vypuštění jedovaté emocionální energie z okolí otisku a na vymazání otisku samotného.*“²⁵² Na začátku šamanské cesty jde o vyčištění jeho vlastní energie, aby ho neovládala historie. Šamani prožívají velkou bolest, která je však důležitou částí pro jejich cestu k nekonečnu.²⁵³ Tento způsob můžeme vidět v šamanském léčení. Pokud chce léčit šaman, také nejdříve musí nemoc vyhledat. Pokud mluvíme o otiscích a nevyléčených traumatech, mohli bychom zde zmínit podobnost, kterou vidím v šamanském pojetí onemocnění vniknutím nějakého předmětu. V podkapitole: Nemoci pohledem šamana jsem zmiňovala, jakým způsobem může osoba onemocnět. Piers Vitebsky ve své knize „*Svět šamanů*“ uvedl hned několik způsobů. Jedním z nich bylo vniknutí nějakého předmětu, který je třeba z těla vytáhnout.²⁵⁴ A. Villoldo a B. Nelson hovoří o vyhledání takového traumatu a snahy ho smazat z našeho energetického pole. Také způsob, jakým šaman získává svoji moc je zde zmíněn. A. Villoldo uvádí šamanovo prožití bolesti. Také v tomto případě odkážu na Pierse Vitebskyho, který mluví o rituálech, kterými šaman prochází, aby se mohl stát šamanem. Jedním z nich je vyvolení duchy, kteří ho zabíjí a znovu přivádí k životu.²⁵⁵ Zde se dostáváme k otázce oběti, o které se ve svých knihách zmiňuje Girard, kterou šaman vykoná, aby získal své schopnosti a zajistil ochranu celé své komunity.

²⁴⁹ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 50-51.

²⁵⁰ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 51.

²⁵¹ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 52.

²⁵² VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 58.

²⁵³ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 59.

²⁵⁴ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 98.

²⁵⁵ Srov. VITEBSKY, P.: Svět šamanů. Praha: Práh, 1996. s. 52.

Mohli bychom zde znovu odkázat na kulturní apropiaci, kdy se lidé snaží jednat jako šamani, a dokonce se jimi snaží být. Jde však také o znehodnocení tradic původních šamanů, kteří svou kulturu postupně budovali. Také už jsem zmiňovala roli rituálů, které jsou pro šamanismus stěžejní, ale v neošamanismu zmíněny nejsou. Šaman za svoji autoritu a moc platí obrovskou bolestí. Neošaman svou autoritu získává pouze tím, že se účastní kurzů a vědomosti, které získal předává dál v podobě dalších kurzů.

Nelson také uvádí, že pokud v těle vše nefunguje tak, jak má, vzniká nerovnováha, kterou se snažíme vyléčit pomocí energie. Nejčastější příčinou této nerovnováhy jsou uvězněné emoce. „*Protože uvězněné emoce jsou téměř univerzální, a protože vždy vytvářejí deformace v energetickém poli těla, a protože jsou úplně skryté, mohou způsobit neuvěřitelně širokou škálu fyzických problémů, aniž by byly odhaleny.*“²⁵⁶ Už jsem několikrát zmínila, že všichni jsme propojeni pomocí neviditelné energie. Pokud se na druhé straně světa stane něco tragického, může nás to podvědomě zasáhnout, můžeme to vnímat a být z toho zmateni.²⁵⁷ Na podobném principu fungují naše myšlenky. Když na něco myslíme, dáváme tomu energii, díky které se věci mohou dít. Pokud jde o negativní zážitky, tak ty se odrážejí v našem životě a mohou způsobit uvězněné emoce. V takové chvíli využíváme Emoční kód, abychom je vyhledaly a mohly je uvolnit ze svého těla, a tím se zbavit nemocí, které se na ně pojí.²⁵⁸

Pokud mluvíme o myšlenkách, je třeba zmínit, že „*Starodávni léčitelé měli hluboké pochopení moci myšlenek.*“²⁵⁹ Ve chvíli, kdy měníme naše myšlenky, dochází také ke změně naší energie. Například, pokud myslíme na negativní věci, naše energie se z pozitivní změni na negativní a tato změna vyvolá oslabení našeho imunitního systému. Stejně tak to funguje i obráceně. Naše podvědomí vnímá negativní myšlenky, které nás zraňují.²⁶⁰ Nakonec jde stále o změnu myšlení, která vede ke změně našeho způsobu a vnímání života.

6.5 ŠAMANSKÉ LÉČENÍ ENERGIÍ

V tomto posledním bodě své práce krátce zmíním šamanské léčení, které je založeno na knize lékařského antropologa Alberta Villolda. Kniha funguje jako příručka pro

²⁵⁶ NELSON, B.: Emoční kód. Praha: Citadella, 2015. s. 36.

²⁵⁷ Srov. NELSON, B.: Emoční kód. Praha: Citadella, 2015. s. 53.

²⁵⁸ Srov. NELSON, B.: Emoční kód. Praha: Citadella, 2015. s. 54-55.

²⁵⁹ NELSON, B.: Emoční kód. Praha: Citadella, 2015. s. 86.

²⁶⁰ Srov. NELSON, B.: Emoční kód. Praha: Citadella, 2015. s. 87.

každého, kdo by se chtěl naučit modernímu šamanskému umění. Je třeba zdůraznit, že ani zde nejsou vidět prvky šamanského vyvolení. Jeho práce se zabývají spíše technikami šamanského léčení, které jsou provázeny prvky meditací, léčení a otevření čaker, díky kterým se můžeme i my dotknout nekonečna. Z tohoto důvodu bychom knihu mohli zařadit do oblasti neošamanismu, protože přebírá prvky jiných náboženských technik, které nejsou v šamanismu běžné.

„Inční šamani praktikovali energetické léčení po více než pět tisíc let a předávali své vědění orální tradicí z generace na generaci.“²⁶¹ Prvním procesem léčení je proces Iluminační, při kterém dochází k pročištění a přetvoření energie, která je obsažena v čakrách. Dosahuje se ho pomocí třech způsobů. „Za prvé spaluje nános kalu a usazenin na stěnách čaker. To podporuje životnost a posiluje imunitní systém. Za druhé spaluje toxickou energii, jež pohání zhoubné fyzické a emocionální otisky ... Za třetí dočista vybělí otisky ve světelném energetickém poli.“²⁶² Díky tomuto procesu se dostáváme k úplnému začátku naší cesty. Pokud dokážeme smazat původní otisk, můžeme tak odstranit všechnu negativitu z našeho života.²⁶³ „Proces transformuje těžké emoce spojené s traumaty a nemocí na vyživující životní energii.“²⁶⁴ Je to energetický proces plný bolesti, při kterém vyplouvají napovrch vzpomínky, které nejsou příjemné. Tato bolest prochází člověkem jako energie. Na konci však nahází pocit klidu.²⁶⁵

Dalším je „Extrakční proces, který pomůže odstranit energie, které vykrytalizovaly a vryly se do klientova těla.“²⁶⁶ Po Iluminačním procesu v těle vzniká zkrystalizovaná energie, kterou tělo není schopné strávit, proto nastupuje Extrakční proces.²⁶⁷ Před

²⁶¹ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. xi.

²⁶² VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 150.

²⁶³ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 150.

²⁶⁴ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 153.

²⁶⁵ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 155.

²⁶⁶ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 147-148.

²⁶⁷ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 172.

procesem musí dojít ke zkontrolování a určení krystalizované energie, kterou je třeba vytáhnout.²⁶⁸

Obě techniky jsou považovány za velice účinné. S energetickým léčením jsou však také spojena nebezpečí, která se týkají jak klienta, tak i léčitele. Pokud šaman vykonává léčení, aniž by chápal „...*mechanických zákonů lidského energetického pole*.“²⁶⁹ Tyto léčivé praktiky jsou pouze interpretací autora knihy Alberta Villoda, který využívá svých znalostí a svého učení od původních obyvatel Ameriky.²⁷⁰

7 TRANSKULTURNÍ REFLEXE

Je důležité téma práce propojit se studovaným oborem, kterým je transkulturní komunikace. Slovo transkulturní vychází z předpony trans, která odkazuje na transcendentní rozměr. Znamená to překročení nějaké skutečnosti.²⁷¹ Pojem kultura, který se ve slově transkulturní také objevuje, je dynamický proces, který se neustále utváří. „*Kultury jsou umělé, jsou vytvořené člověkem. Svoji podstatou jsou vždy v pohybu, dějí se, a jsou tedy ze své podstaty proměnné.*“²⁷² Je tedy důležité téma šamanského léčení propojit s transkulturní komunikací.

V transkulturní komunikaci jde o dialogy kultur, diverzitu mezi kulturami, ale také o pochopení, jak funguje kultura, náboženství nebo svět kolem nás. S tím souvisí také metodologie, kterou jsem zvolila. Osoba nikdy nejedná pouze sama, je součástí kultury a sociálního prostředí, ve kterém žije. Také její touhy se odrážejí podle života, který žije.²⁷³ Součástí mimetické teorie není pouze pohled na touhu a mechanismus obětního beránka, ale také mýtus. Ten se odráží v šamanských kulturách. nejdůležitější je sparagmatos, který jak už jsem několikrát zmínila, je mýtické rozsápání. Mýtus však souvisí s mechanismem obětního beránka. Na oběť se nakonec pohlíží, jako na osobu, která sjednotila společnost a nastolila v ní mír. Proto je mýtus v šamanismu důležitý.

²⁶⁸ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. 178-179.

²⁶⁹ VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. xii.

²⁷⁰ Srov. VILLOLDO, A.: Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky. Praha: Maitrea, 2018. s. xvii.

²⁷¹ Srov. BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 30.

²⁷² BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 22.

²⁷³ Srov. BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 27.

Vidí šamana jako někoho, kdo společnost drží pohromadě, kdo má schopnost léčit a udržovat pořádek.

Nyní se budu zabývat pojmem transcendence. Tento termín označuje něco, co nás nějakým způsobem přesahuje, jde mimo naše smysly a vnímání a odkazuje na nekonečno.²⁷⁴ Myslím, že tento přístup je důležité zmínit v souvislosti se šamanismem. Šaman se uvádí do změněného stavu vědomí, ve kterém je schopen navštěvovat jiné světy, komunikovat s duchy, ale také přinášet důležitá poselství. Jsou to věci, která nás přesahují a jdou mimo naše chápání. Zároveň jsou ale důležité pro šamanské kultury, protože šaman je autoritou a vzorem pro ostatní. Ovlivňuje představy a strukturování hodnot, ale také společenský řád.

Dále je třeba zmínit transkulturní rozměr vztahu k druhému. Člověk je závislý na svém vztahu k druhým lidem. Tím, že uznáváme druhé, uznáváme také sami sebe a svoji identitu. Sami v sobě se setkáváme s druhými, a jen díky tomuto vztahu se setkáváme sami se sebou. Z toho vyplývá, že z našeho vztahu k druhým si uvědomujeme transkulturní provázanost, a díky této provázanosti můžeme vést dialog mezi kulturami. Nejde o snahu sblížit se s ostatními, ale převážně o snahu respektovat je samotné, respektovat jejich identitu a důstojnost.²⁷⁵ To platí ve všech kulturách. Šamanské kultury vychází z tradic, které budovaly, a které se dále snaží zachovat a předávat dál. V dnešním propojeném světě je ale velice těžké si uchovat svou identitu. Dochází k propojování různých kultur, ale také náboženství, které se projevují v nově vzniklých směrech. Každá skupina se vždy snaží dosáhnout svého uznání a uznání své existence. V tom hraje významnou roli mimetický faktor nápodoby jak jedinců mezi sebou, autorit, kanonizovaných vzorů, tak skupinového jednání, kdy se lidé snaží napodobovat jiné skupiny, své vzory a touží se stát vzory zase pro jiné. „*Osobní vztahy vytvářejí vzájemná pouta, a tak budují osobní vztahové společenství, komunitu.*“²⁷⁶

V posledním bodě bych zmínila propojenost světa, kterou můžeme vidět všude kolem sebe. Nejde pouze o kulturní provázanost, ale také třeba o tu náboženskou. Ve chvíli, kdy došlo k rychlému rozvoji technologií a modernizaci převážně virtuálního

²⁷⁴ Srov. BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 31.

²⁷⁵ Srov. BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 157-158.

²⁷⁶ BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 159.

světa, docházelo k představám, že to povede ke „...sblížení a sjednocení kultur, národů a identit.“²⁷⁷ Šlo o přesvědčení, že pokud lidé různých národností a odlišné víry budou žít vedle sebe, povede to k jednotě, kdy spolu všichni budou vycházet a budou se chápat.²⁷⁸ Jde o myšlenky multikulturalismu a globalizovaného světa, kdy by došlo k úspěšnému propojení skupin lidí tak, aby nedocházelo k oslabení ani jedné ze skupin. To se ukázalo být problematické. S multikulturalismem také přišel strach z jinakosti a s tím také řada fobií a nenávisti vůči odlišným skupinám. S tímto souvisí mimetická teorie, kdy je nutné ukázat na obětního beránka, který může za všechny problémy vzniklé ve skupině. Protože multikulturalismus neumí vyřešit různorodost, vzniká zde potřeba a volání po transkulturní komunikaci.²⁷⁹ Ta nám nabízí možnost dialogu kultur, kdy každá skupina může vyjádřit své potřeby a svůj názor. Tím by mohlo docházet ke vzájemnému pochopení se a respektování druhých.

V návaznosti na šamanismus již také může docházet k prolínání různých náboženských hnutí, jak jsem uvedla v kapitole o neošamanismu a hnutí New Age. Jde převážně o přejímání šamanských prvků a snahu využívat je, ale tento způsob se netýká pouze šamanismu. Hnutí New Age odkazuje na využívání prvků z buddhismu, ale také hinduismu. V energetickém léčení tuto provázanost můžeme vidět také. Spousta „šamanských“ příruček nám ukazuje, jakým způsobem se můžeme napojit na své tělo a své myšlenky, a tím změnit náš život. K tomuto propojení v posledních letech dochází častěji, než tomu bylo dříve. Může za to modernizace technologií, migrace, ale také například koronavirová krize, při které jsme na využití technologií byli odkázáni všichni. Tím, že se vše posunuje vpřed dochází k zániku původních domorodých kultur, které se ale stále snaží zachovat svou identitu a chtějí být vidět. Můžeme zde vidět problematiku soužití původních skupin a skupin, které přebírají jejich znaky, přetvářejí je a uvádí je za své. Tím se opět dostáváme k nutnosti vést transkulturní dialog, pochopit a respektovat druhé tak, abychom byli schopni žít vedle sebe a vyhnout se nenávisti.

²⁷⁷ BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 12.

²⁷⁸ Srov. BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 12.

²⁷⁹ Srov. BURDA, F.: Za hranice kultur. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s. 47-48.

8 ZÁVĚR

Závěrem své práci shrnu, zda se mi podařilo splnit hlavní cíl a dílčí cíle práce a odpovědět na zadané výzkumné otázky, které jsem si vytyčila na jejím počátku. Dílčích cílů jsem si zvolila pět a otázek, které se na ně pojí je osm. Nyní si je tedy všechny shrneme.

Prvním dílčím cílem a otázkami, které se na něj pojí (otázka číslo jedna, dva a čtyři) jsou popsání způsobů a původu léčení v šamanismu a popsání, jak léčení funguje. To se nám podařilo v kapitole tři. Kdy jsem vysvětlila způsob, jakým dochází k povolání šamana. Vysvětlila jsem, že šaman schopnost léčit získává ve chvíli, kdy se dostane do změněného stavu vědomí. Tyto stavy souvisí se sparagmatem, což je mýtické rozsápání a znovuzrození šamana. Co se týče samotného léčení, tak se nejprve musí stanovit diagnóza nemoci. Zjistila jsem, že šamani se nesnaží vyléčit pouze nemocnou část těla, ale tělo jako celek. K úplnému původu léčení se mi dopracovat nepovedlo, protože přesný původ není dohledatelný. Víme jen, že vychází z tisícileté tradice.

Druhým dílčím cílem a otázkou je zjištění zdrojů, metod a podmínek léčení. S tímto cílem se pojí šestá výzkumná otázka. Odpověď také nalezneme v kapitole číslo tři, ve které se zabývám šamanskou léčbou. Pokud se zabýváme podmínkami, je důležité to, že osoba šamanovi věří. Jeho autorita opět souvisí se sparagmatem, podle kterého šaman prochází bolestí a tím se ukazuje jeho síla. Získává pomocné duchy, kteří mu s léčením pomáhají, což by se dalo považovat za jeden z nástrojů. Co se týče jejich nástrojů, tak jsou to věci, které nejčastěji podporují jejich sílu a tvořivost. K nástrojům také můžeme zařadit pomocné duchy, kteří šamanovi propůjčují moc, ale také představují sílu, kterou šaman s jejich pomocí dokáže ovládat.

Za třetí jsem se snažila objasnit roli duše v léčebném procesu a s tímto souvisí otázka léčby v duchovním světě. Čtvrtou kapitolu jsem věnovala duši a všemu, co s ní souvisí. Snažila jsem se objasnit její význam, který souvisí s duchovním životem šamanů, ale také neošamanů. Šamanova moc je založena na komunikaci a práci s duchy. Šaman věří, že duchové jsou jak hodní, tak zlí. Aby je získal prochází bolestnými rituály. Naopak neošamani roli duchů zlehčují. V jejich případě osoba, která se chce stát šamanem nemusí procházet rituály, ani zažívat nějaké utrpení. Stačí, pokud se k tomu rozhodne. Role duše pro ně není podstatná, nevěří, že by duchové mohli být špatní nebo ubližovat. Pokud jde o otázku léčení, tak šamani k němu využívají právě sílu, kterou jim duchové propůjčují.

Neošamani takovou schopnost nemají. Pouze se snaží o vnitřní rovnováhu a léčbu provádějí pomocí nejrůznějších metod, které jsou převzaté z jiných náboženství.

Čtvrtým cílem je význam těla a napojení se na naši mysl a otázka pátá, jestli je možné se léčením zcela zbavit nemoci. Tento cíl souvisí s rolí duše a je převážně neošamanským myšlením. Mysl souvisí s pojmem „já“. V naší myslí jsou zahrnuty všechny naše myšlenky a emoce, které ovlivňují náš každodenní život. Díky našim myšlenkám jsme všichni propojeni, a to nejen ve světě lidí, ale také ve světě duší. Napojení se na naši mysl můžeme také propojit s hnutím New Age, jehož součástí neošamanismus je. V páté kapitole jsem popsala znaky neošamanismu a New Age. Došla jsem k závěru, že tento cíl se týká spíše každého z nás. Souvisí s naší touhou být zdraví a s naší vírou. Pokud budeme šamanovi nebo neošamanovi věřit, že nás dokáže vyléčit, je možné, že se to opravdu stane. Jde o to, že šamana, ale také neošamana, budeme brát jako autoritu, do které vložíme naši víru a budeme věřit, že jeho metody vyléčí každý náš problém.

A posledním cílem je role energie v našem životě. Na tento cíl se váží otázky tři a osm. I tento cíl souvisí s neošamanismem. Energii jsem věnovala kapitoly šest a sedm. Zmínila jsem, že léčení pomocí energie je převážně alternativním způsobem léčby, ve kterém osoba pracuje sama na sobě s pomocí nějakého duchovního učitele. Nejde o šamanský způsob léčby. Ukázala jsem, že podle některých autorů je energie všude kolem nás a my máme možnost se ji naučit ovládat. Opověď na otázku význam energie při léčbě by tedy mohla být, že pokud chceme pracovat na našem vyléčení, je důležité pochopit, jak tato energie funguje. To se můžeme naučit z příruček o čakrách, meditaci nebo například józe. Tímto jsem odpověděla na poslední otázku, která se zabývala možností naučit se ovládat tyto základy léčby a využívat je.

Pokud se na šamanskou léčbu budeme dívat podle hnutí New Age, zjistíme, že s šamanismem nemá nic společného. Šamanismus jako takový se nemůžeme naučit. Vysvětlila jsem, že pokud se osoba má stát šamanem, je to dlouhý proces, který začíná vyvoláním nebo zděděním. Šaman prochází různými rituály, které neustále opakuje, aby si udržel svou moc. Dokáže cestovat do jiných světů a ovládat duchy. Neošamanismus se můžeme naučit. Jde o svobodnou volbu, kdy podle nejrůznějších příruček neošamanské metody může provádět každý z nás. Hlavní cíl: představení léčení v šamanismu pomocí energie a odraz v duchovním světě šamanů považují za splněný. Pokud jde o potvrzení hypotézy, která zněla:

1. Pokud pochopíme, jak funguje šamanská léčba, můžeme jí využívat v našich každodenních životech.
2. Ve chvíli, kdy se budeme takto léčit, můžeme se zcela uzdravit a zbavit se všech nemocí.

Můžeme konstatovat následující: nemůžeme zjistit, jakým způsobem funguje šamanská léčba, tudíž ji nemůžeme využívat v našich každodenních životech. Ale můžeme zjistit, jak funguje alternativní léčení, které můžeme považovat za proud hnutí New Age. V této chvíli můžu říct, že pokud pochopíme, jak tato léčba funguje, můžeme ji využít v našem životě. Pokud tomuto způsobu budeme plně důvěřovat a budeme se jím řídit, je možné se uzdravit a zbavit se všech nemocí.

9 BIBLIOGRAFIE

1. BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-378-9.
2. BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. ISBN 978-80-7325-402-5.
3. DINGIR: *Čeští šamané a koronavirus: příležitost k transformaci*. [online]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2020/04/cesti-samani-a-koronavirus-prilezitost-k-transformaci/>
4. DINGIR: *Konspiracismus není jen tak zadarmo*. [online]. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2023/03/konspiracismus-neni-jen-tak-zadarmo-vychazi-dingir-1-2023/>
5. DINGIR: *Konspirační teorie jsou obranné konstrukty*. [online]. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/cislo/16/2/konspiracni-teorie-jsou-obranne-konstrukty.pdf>
6. DISPENZA, Joe. *Probud'te své božství*. Praha: Anch books, 2020. ISBN 9783945803271.
7. DUBOIS, Thomas. *Úvod do šamanismu*. Praha: Volnox Globator, 2011. ISBN 978-80-7207-801-1.
8. ELIADE, Mircea. *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton University Press, 2004. ISBN 978-0691119427.
9. GIRARD, René: *Violence and the Sacred*. United States: John Hopkins University Press, 1979. ISBN 978-0801822186
10. HARNER, Michael: *Cesta šamana*. Praha: DharmaGaia, 2010. [e-book]. ISBN 978-80-86685-81-6.
11. HARNER, Michael: *Jeskyně a kosmos*. Praha: Maitrea, 2019. ISBN 978-80-7500-493-2.
12. INGERMAN, Sandra, WESSELMAN, Hank: *Probuzení do duchovního světa: Šamanská cesta přímého poznání*. Synergie Publishing SE, 2010. ISBN 978-80-7370-091-1.
13. KENNETH, Wade: *Tajemství New Age*. Praha: Advent-Orion, 1996. ISBN 80-7112-134-4.
14. KIRWAN, Michael: *René Girard: uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. ISBN 978-80-7325-142-0.

15. LUNA, Luis Eduardo: *Vegetalismo. Šamanismus mezi městským obyvatelstvem peruánské Amazonie*. Praha: DharmaGaia, 2002. ISBN 80-86685-02-0.
16. LUPKE von, Geseko: *Poselství šamanů*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-262-0.
17. LUŽNÝ, Dušan: *Neošamanismus – postmoderní techniky extáze*. s. 169-170.
[online]. Dostupné z:
<https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/124721.pdf>
18. MEADOWS, Kenneth: *Šamanská zkušenost-Praktický průvodce mimosmyslovým vnímáním*. Praha: Maitrea, 2018. ISBN 978-80-7500-390-4.
19. MURPHY, Robert: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Slon, 2004. ISBN 978-80-86429-25-0.
20. NELSON, Bradley: *Emoční kod*. Praha: Citadella, 2015. ISBN 978-80-89628-77-3.
21. OUGHOURIAN, Jean Michael: *The Genesis of Desire*. Michigan State University Press, 2009. ISBN 978-0870138768.
22. RAKUŠANOVI, Hana a Jiří: *Aura, čakry a sebeléčení*. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2022. ISBN 978-80-271-0750-6.
23. VILLOLDO, Alberto: *Čtyři vhledy*. Praha: Maitrea, 2019. ISBN 978-80-7500-447-5.
24. VILLOLDO, Alberto: *Šaman, mudrc, léčitel – Jak léčit sebe i druhé energetickou medicínou původních obyvatel Ameriky*. Praha: Maitrea, 2018. ISBN 978-80-750-0343-0.
25. VILLOLDO, Alberto: *Srdce šamana*. Praha: Metafora, 2018. ISBN 978-80-7359-580-7.
26. VITEBSKY, Piers: *Svět šamanů*. Praha: Knižní klub, 1996. ISBN 80-7176-303-9.